

Innovaatiotoiminta Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan ESR-hankkeissa

Alueosaaja-hankkeen III väliraportti

Jari Ritsilä

Opetusministeriön julkaisuja 2005:34

Jukka Haukka

Innovaatiotoiminta Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan ESR-hankkeissa

Alueosaaja-hankkeen III väliraportti

Opetusministeriön julkaisuja 2005:34

Jari Ritsilä
Jukka Haukka

Opetusministeriö • Talousyksikkö / EU-rakennerahastot • 2005

Undervisningsministeriet • Ekonomienheten / EU strukturfonden • 2005

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Talousyksikkö / EU-rakennerahastot
Ekonomienheten / EU strukturfonden
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.fi>

EU-rakennerahastojulkaisut ovat maksuttomia. Tilaukset opetusministeriöstä, puh. (09) 160 77263.

Taitto / Ombrytning: Liisa Heikkilä
Kannen kuva / Pärmbild: Jari Ritsilä
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet 2005, Helsinki / Helsingfors 2005

ISBN 952-485-030-3 (nid./hft)
ISBN 952-485-031-1 (PDF)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2005:34

Sisältö

Esipuhe	5
1 Johdanto	7
2 Käytetty aineisto ja tutkimusasetelma	10
2.1 Aineiston rajaus ja tiedon hankinta	10
2.2 Aineistoon liittyvät rajoitukset	11
2.3 Haastatteluaineiston yleinen kuvaus	12
2.4 Tutkimusasetelma	13
3 Innovaatiotoiminnan reunaehdot ESR -toiminnassa	14
3.1 Euroopan Unionin tason lähtökohdat	14
3.2 Kansallisen tason haasteet ja reagoinnit	15
3.3 Euroopan sosiaalirahaston reunaehdot innovaatiotoiminnan tukemiselle	16
3.4 Strategiatason keskeiset tulemat	16
4 Innovaatiot ESR -hankkeissa	17
4.1 Hankkeiden innovaatiotoiminnan tarkastelussa käytetyt luokitukset	20
4.2 ESR -hankkeissa syntyneiden innovaatioiden lähtökohdat ja sisällöt	22
4.3 Sosiaaliset innovaatiot ja yhdessä oppiminen	26
4.4 Liikkuva maali ja innovaatioiden diffuusio	26
4.5 Hankkeiden innovaatiotoiminnan analyysin keskeiset tulemat	30
5 ESR -hankkeet alueellisessa innovaatiojärjestelmässä	31
5.1 Innovaatiojärjestelmä-rooliin liittyvän tarkastelun lähtökohdat	31
5.2 ESR -hanketoiminta eri innovaatiocykleissä	33
5.3 ESR -hankkeiden rooli alueellisen innovaatiopotentialin rakentumisessa	34

5.4 ESR -hankkeet alueellisen innovatiivisuuden tukemisessa	36
5.5 ESR -hankkeiden rooli innovatiivisuuden alueellisen realisoitumisen edistämässä	38
5.6 Innovaatioprosessin katkeamattomuus	41
5.7 Hankkeiden innovaatio-järjestelmäsidoskseen liittyvät keskeiset tulemat	42
6 Johtopäätöksiä ja toimenpidesuosituksia	43
6.1 Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa	43
6.2 Kohti innovaatioperusteista ESR -hanketoimintaa	44
6.3 ESR -toiminnan integroituminen alueelliseen innovaatiojärjestelmään	46
6.4 Alueellisen innovaatiojärjestelmäsidoskseen edelleen kehittäminen	47
Kirjallisuus	50
Litteet	53

Esipuhe

Innovaatiotoiminta Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan ESR-hankkeissa

Alueosaaja-hankkeen III-väliraportti

Hyvinvointi – jokaisen alueen tavoite – edellyttää eturintamassa pysymistä uudenlaisten tuotteiden ja palveluiden tuottamisessa sekä tehokkaampien tuotantotapojen ja jakelukanavien hyödyntämisessä. Edellä mainitun saavuttaminen edellyttää pienempiä asteittaisia innovaatioita jokapäiväisessä työelämässä sekä aivan uusille urille suuntaavia radikaalimpia ratkaisuja. Teknologisten innovaatioiden ohella huomio kiinnittyy myös sosiaalisiin innovaatioihin. Me ihmiset, olemme ratkaiseva lenkki siinä, miten teknologia vaikuttaa elämäämme ja parantaa hyvinvointiamme. Erot osaamisessa, motivaatiossa, arvottamisessa ja vuorovaikutuksessa määrittävät alueiden kehityspolkujen suunnan ja keskinäisen kilpailuasetelman.

Euroopan sosiaalirahaston hankkeilla on tarkoitus vahvistaa alueita ja niiden toimijoita hyvinvoinnin luomisessa. Onko tässä onnistuttu? Kun rakennerahastokauden viimeiset hankkeet ovat alkamassa, painopiste kääntyy tuloksiin: mitä hankkeisiin sijoitetuilla resursseilla saatiin aikaan.

ALUEOSAAJA -hankkeen kolmas väliraportti jatkaa hankkeiden ja niiden tulosten arvioimista osaamisen vahvistamisen ja aluevaikuttavuuden näkökulmasta. Ensimmäinen väliraportti tarkasteli sitä, missä määrin hankkeet kohdistuvat osaamispääoman lisäämiseen ja pyrkivät aluevaikuttavuuteen sekä sitä, miten näitä ominaisuuksia voidaan vahvistaa hankkeen suunnitteluvaiheessa. Toinen raportti antoi välineitä suunnata hankerahoitusta sellaisiin kohteisiin ja toimiin, joilla lisätään aluevaikuttavuuden ja kestävien tulosten todennäköisyyttä. Tässä kolmannessa väliraportissa näkökulma syvenee edelleen kohti kehitysprosessien ydinsisältöjä. Mitä on hankkeiden innovaatiotoiminta? Missä ovat innovaation lähteet, mihin innovaatio kohdistuu, miten innovaatioiden syntyä voidaan edistää? Uskallettiinko lähteä uusille urille, kun rakennerahastojen ”riskirahasto” oli käytössä? Hyödynnetäänkö hankkeissa tehty kehittämistyö, vai jääkö osa mahdollisuuksista käyttämättä? Näihin kysymyksiin pyritään käsillä olevassa raportissa etsimään vastauksia.

Hankkeen koordinaatiosta vastaavana Länsi-Suomen lääninhallitus kiittää hankkeen rahoittajia opetusministeriötä päärahoittajana sekä Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan liittoa, Etelä-Suomen, Itä-Suomen, Oulun ja Lapin lääninhallitusta tämän eri hallinnonalat kattavan selvityshankkeen mahdollistajana.

Tekijöiden ja ohjausryhmän puolesta kuuluvat kiitokset sekä hankevetäjille että heidän organisaatioilleen merkittävästä panoksesta tutkimuksen onnistumiseksi. Ilman hankkeiden toteuttamiseen osallistuvien tahojen aktiivista panosta internet-kyselyyn ja haastatteluihin osallistumisessa tutkimus ei olisi ollut mahdollinen.

Sinulle raportin lukija, toivomme tästä selvityksestä aineksia oman alueen innovaatiotoiminnan edistämiseen.

Jyväskylässä syyskuussa 2005

Jari Ritsilä
Johtava tutkija

Lea Goyal
Sivistystoimentarkastaja
ALUEOSAAJA -hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja

1 Johdanto

Euroopan sosiaalirahasto (ESR) on osaltaan toteuttamassa Lissabonin (2000) strategiaa koko EU:n tasolla. Lissabonin strategian mukaisesti jäsenvaltioiden tavoitteena on inhimillisen pääoman kehittämisen sekä yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan edistämisen kautta olla tietoyhteiskuntakehityksen kärjessä vuosikymmenen loppuun mennessä. Erityisesti innovaatiotoiminnan edistäminen on nähty kulmakiveksi, jonka avulla voidaan saavuttaa Lissabonin strategiassa asetetut tavoitteet. Tavoitteita ei olla kuitenkaan viimeisten tarkistusten mukaan saavuttamassa toivotulla tavalla ja aiotussa aikataulussa. Jäsenvaltioiden innovaatiotoiminnan riittämättömyys on nähty keskeiseksi esteeksi kehitykselle. Innovaatiotoiminnan osalta komissio on myös painottanut sosiaalisten innovaatioiden merkitystä merkittävänä tekijänä päämäärien saavuttamisessa mittavien T&K -investointien rinnalla. (EC, 2003a; EC, 2003b).

Alueellisen osaamisen kehittäminen ja rakennerahastohankkeet -selvitys (ALUEOSAAJA) pureutuu Lissabonin strategian sisältöihin. Sen tavoitteena on arvioida ESR -hankkeiden vaikutuksia alueellisen osaamisen ja kilpailukyvyyn kehittämisessä. ALUE-

OSAAJA -selvityksen ensimmäisen vaiheen kansallisen tason tarkastelu perustui hankkeistuksen eli rahoituksen myöntämisen perusteiden analyysiin¹. Tutkimuksen toisessa, pilottimaakuntiin kohdentuneessa, väliraportissa keskityttiin vastaavasti hankkeiden toteutuksen, tulosten sekä odotettavissa olevien vaikutusten tarkasteluun, painottaen kansallisen tason tarkastelussa esille nousseiden kehittämistyön, vaikutusten realisoitumisen sekä jatkuvuuden erityiskysymyksiä².

Kansallisen tason rekisteriaineistojen tarkasteluun perustuneen ensimmäisen väliraportin tulosten perusteella ESR -hankkeet niveltivät vahvasti osaamis- ja tuottamisen ja työllisyyden tavoitteisiin sekä alueelliseen kehittämiseen. Lisäksi hankkeissa painottui selkeästi kehittämistoiminta uusien menetelmien, mallien ja toimintatapojen kehittämisen kautta. Edelleen, raportissa konstruointiin selvityksen viitekehyyksi oppivan alueen toimintamalli. Pilottimaakuntien hankkeiden toteuttajille ja maakuntien yhteistyöryhmille kohdistettuihin kyselyihin sekä maakunnallisiin tilastoaineistoihin perustuneen toisen väliraportin tulokset voidaan vastaavasti jakaa kolmen pääteeman alle. Ensimmäiseksi, tar-

¹ Ritsilä, J. & Haukka, J. (2003). ESR-hankkeet oppivan alueen toimintamallissa, väliraportti I. Opetusministeriön julkaisuja 2003:7. Helsinki: Multiprint Oy.

² Ritsilä, J. & Haukka, J. (2005). ESR-hankkeet alueellisen osaamisen kehittämisessä – Hanketoiminnan vaikutuksia Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa, väliraportti II. Opetusministeriön julkaisuja 2005:3. Helsinki: Yliopistopaino.

kastelluissa hankkeissa välitön vaikuttaminen ja kehittämistoiminta nivELYTYVÄT vahvasti tuottaen yhteisvaikutusten muodossa lisäarvoa hanketoiminnalle. Toiseksi, hankkeiden alueellisen vaikuttavuuden kanssa korreloivat vahvasti tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistäminen, oppimisverkostojen hyödyntäminen sekä keskus- ja reuna-alueiden välisen

yhteistyön painottuminen hankkeiden toteutuksessa. Kolmanneksi, kestävien vaikutusten syntymisen taustalla hankkeissa olivat tilastollisten tarkastelujen perusteella hankkeiden painottuminen toimintaympäristön kehittämiseen ja toteuttajaorganisaatioiden sisäiseen kehittämiseen sekä oppimisverkostojen hyödyntäminen hanketyössä (taulukko 1.1).

Taulukko 1.1 ALUEOSAAJA -hankkeen

keskeiset tulokset tähän mennessä

Kansallisen taso: I VÄLIRAPORTTI (2003) Käytetyt aineistot	Kolme keskeisintä tulemaa
<ul style="list-style-type: none"> • Rakennerahastoasetus, ESR -asetus, ESR -viitekehys, Laki alueiden kehittämisestä, tavoiteohjelma-asiakirjat sekä muut relevantit asiakirjat • Relevantti tieteellinen kirjallisuus • Kansallisen tason rekisteriaineiston analyysi (500 hanketta) 	<ul style="list-style-type: none"> • ESR -hankkeet nivELYTYVÄT vahvasti osaamispääoman tuottamisen ja työllistymisen tavoitteisiin • Oppivan alueen avainprosessit ovat keskeisiä hankkeiden tavoitteiden asettelussa • Kehittämistoiminta ja toteuttajaorganisaatioiden kehittäminen painottuvat hankkeiden tavoitteiden asettelussa
Pilottimaakuntataso: II VÄLIRAPORTTI (2005) Käytetyt aineistot	Kolme keskeisintä tulemaa
<ul style="list-style-type: none"> • Rakennerahastoasetus, ESR -asetus, ESR -viitekehys, Laki alueiden kehittämisestä, maakuntien strategiset asiakirjat, Lissabonin strategia, NAP, muut relevantit asiakirjat • Relevantti tieteellinen kirjallisuus • Maakuntakohtaiset tilastoaineistot • Maakuntien yhteistyöryhmien internet-kysely • Hankevetäjien internet-kysely 	<ul style="list-style-type: none"> • Välitön vaikuttaminen ja kehittämistoiminta integroituvat tuottaen selkeää lisäarvoa hanketoiminnalle • T&K -toiminnan edistäminen, oppimisverkostojen hyödyntäminen sekä keskus- ja reuna-alueiden välisen yhteistyön painottuminen hankkeissa korreloivat vahvasti hankkeiden aluevaikuttavuuden kanssa • Hankkeiden painottuminen toimintaympäristön ja toteuttajaorganisaatioiden sisäiseen kehittämiseen sekä oppimisverkostojen hyödyntämiseen korreloivat kestävien vaikutusten syntymisen kanssa hankkeissa

Suomen ESR -viitekehyksessä ja sitä soveltavissa ohjelma-asiakirjoissa toiminnalle on asetettu suuria odotuksia innovaatiotoimintaa tukevana instrumenttina sekä hankkeissa kehitettävien innovatiivisten toimintatapojen että innovaatiojärjestelmän edistämisen osalta. Tähän saakka ESR -toimintaan kohdistuneet tarkastelut ovat kuitenkin melko heikosti kyenneet vastaamaan siihen, missä määrin hanketoiminta on täyttänyt nämä odotukset. Lisäksi useat kannanotot ovat olleet varsin kriittisiä ja kyseenalaistaneet hanketoiminnan lisäarvon tästä näkökulmasta.

Käsillä olevassa ALUEOSAAJA -hankkeen kolmannessa väliraportissa pyritään osaltaan hankevetäjien haastatteluihin perustuvan tarkastelun kautta syventämään tietämystä rakennerahastojen merkityksestä alueellisen osaamisen kehittämisessä erityisesti innovaatiotoiminnan näkökulmasta. Perusteellisten haastattelujen avulla on pyritty selvittämään, missä määrin toteutetut interventiot integroituvat ESR -asetuksessa ja -viitekehyksessä korostetun kehittämistoiminnan kautta Lissabonin strategian

mukaiseen innovaatiotoiminnan tukemiseen. Tarkastelu jakautuu edellä esitetyistä lähtökohdista kahteen osioon. Ensimmäiseksi, tarkastelun kohteena on ESR -hankkeissa tapahtuva innovaatiotoiminta. Toiseksi, raportti pureutuu ESR -hankkeiden rooliin alueellisessa innovaatiojärjestelmässä.

Raportti rakentuu seuraavasti. Luvussa 2 esitetään aineiston hankintaan liittyvät lähtökohdat, rajoitteet, aineiston peruskuvaukset sekä tutkimuksen lähtökohdat. Tämän jälkeen luvussa 3 tarkastellaan Lissabonin strategian, kansallisten strategioiden sekä ESR- asetuksen ja ESR -viitekehysten asettamia lähtökohtia ja reunaehtoja innovaatiotoiminnalle. Luvussa 4 keskitytään hankkeissa tapahtuvan innovaatiotoiminnan tarkasteluun ja luvussa 5 kartoitetaan puolestaan ESR -hanketoiminnan roolia alueellisessa innovaatiojärjestelmän kehittämisessä. Luvussa 6 esitetään tutkimuksen keskeiset johtopäätökset ja keskustelualoitteet. Johtopäätösten ja toimenpidesuosittelujen osalta on pyritty edellisten väliraporttien mukaisesti priorisoimaan ohjelmatyön kannalta olennaisimmat näkökulmat.

2 Käytetty aineisto ja tutkimusasetelma

2.1 Aineiston rajaus ja tiedon hankinta

Tutkimuksen edellisen väliraportissa käytetyn aineiston perusjoukon muodostivat pilottimaakunnissa (Keski-Suomi, Satakunta ja Päijät-Häme) vuosina 2000 - 2002 rahoituspäätöksen saaneet ESR -hankkeet sekä ylimaakunnalliset hankkeet, joiden toimenpiteet ja rahoitus olivat selkeästi kohdennettavissa pilottimaakuntiin. Käsillä olevan raportin perusjoukon muodostavat puolestaan edellisen vaiheen internet -kyselyyn osallistuneet hankkeet, joihin kohdistettiin syventävä tiedonhankinta puhelinhaastatteluin. Edellisen raportin kyselyaineisto toi-

mii tausta-aineistona myös tämän tutkimuksen tarkastelujen osalta. Haastateltujen hankkeiden määrä oli 237, eli 66 % internet-kyselyyn vastanneista. Haastatelluista hankkeista 13 oli ns. omantuotannon hankkeita. Näistä kaksi oli kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan (TE-keskusten yritysosastot) ja loput 11 työministeriön hallinnonalan hankkeita (TE-keskusten työvoimaosastot, työvoimatoimistot). Taulukossa 2.1 on esitetty aineiston muodostuminen.

Taulukko 2.1 Tarkasteltujen hankkeiden perusjoukko, internet-kyselyyn vastanneet ja haastatteluun osallistuneet

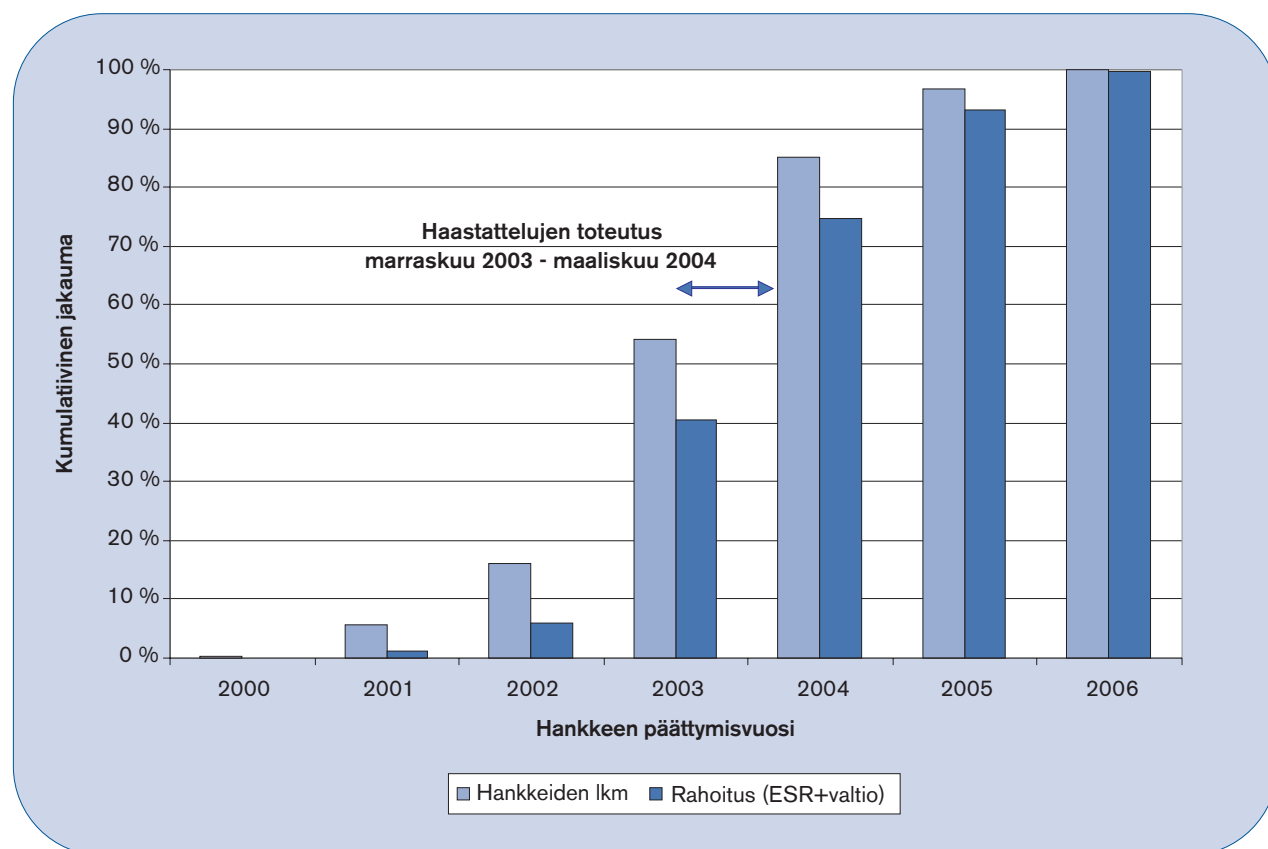
	Hankkeiden perusjoukko	Internet-kyselyyn vastanneet (% perusjoukosta)	Haastatellut vastanneista (% internet -kyselyyn vastanneista)
Keski-Suomi	176	139 (79 %)	89 (64 %)
Satakunta	166	128 (77 %)	84 (66 %)
Päijät-Häme	124	90 (73 %)	64 (71 %)
Kaikki	466	357 (77 %)	237 (66 %)

2.2 Aineistoon liittyvät rajoitukset

Tutkimuksen olennaisimmat rajoitteet liittyvät luonnollisesti vastaajien subjektiivisuuteen sekä aineiston validiteettiin ja reliabiliteettiin (Heikkilä, 1998). Tutkimuksen puhelinhaastatteluiden kohteena olivat ESR -hankevetäjät, joita ei voida pitää täysin objektiivisinä tietolähteinä toteutettavien interventtioiden näkökulmasta. Toisaalta, heillä on kuitenkin useimmiten paras näkemys hankkeen tavoiteista, toiminnasta ja vaikutuksista toimeenpanovaiheessa. Lisäksi, ulkopuolisen arvioitsijan ja suuren haastattelumäärän kautta minimoituu vastaajien tarve tietoisesti manipuloida hankkeen tuloksellisuuden liittyviä vastauksia. Puhelinhaastattelumuotoisena toteutettu tiedonhankinta mahdollisti myös sen, että kysymyksenasettelua voitiin tarvittaessa tarkentaa ja testata haastattelun toteutuksessa. Edellä mainitun kautta pystyttiin varmistamaan tu-

lostojen oikeellisuus (reliabiliteetti) sekä tarkasteltavien ilmiöiden haltuunotto (validiteetti). Erityisesti innovaatioiden tarkastelun haasteellisuuden johdosta tämä on perusedellytys asianmukaisen ja luotettavan tietopohjan tuottamiselle.

Toinen keskeinen rajoite liittyy hankkeiden toteutusvaiheeseen. Osa tarkasteltavista hankkeista on käynnissä, ja niiden lopputulokset ja vaikutukset eivät ole kokonaisuudessaan realisoituneet. Hankevetäjien haastattelut ajoittuivat marraskuusta 2003 maaliskuun loppuun 2004 saakka. Kuviossa 2.1 on esitetty hankkeiden päättymisvuosi sekä hankkeiden lukumäärän että sidotun rahoituksen osalta. Sekä hankkeiden lukumäärällä (85 %) että rahoituksella (75 %) mitattuna valtaosa haastatelluista hankkeista on ollut toteutuksen loppuvaiheessa, päättyen viimeistään vuoden 2004 kuluessa. Edellä mainitun perusteella voidaan olettaa aineiston tuottavan varsin hyvän kuvan tarkasteltavien ilmiöiden osalta.

Kuvio 2.1 Haastateltujen hankkeiden päätösvuosi ja haastattelujen toteutusajankohta

2.3 Haastatteluaineiston yleinen kuvaus

Taulukossa 2.2 on esitetty haastateltujen hankkeiden ja perusjoukon jakauma alueittain, ohjelmittain sekä hallinnonaloittain hankkeiden lukumäärän mukaisesti. Haastatteluaineiston yleistettävyyttä testattiin avaintekijöiden osalta. Haastatteluaineiston jakauma noudattaa sekä internet-kyselyyn osallistuneiden että perusjoukon jakaumaa avainmuuttujien osalta, ja näin ollen syventävän tiedonhankinnan voidaan

katsoa antavan varsin kattavan ja yleistettävän kuvan pilottimaakuntien ESR -toiminnasta tarkasteltavien ilmiöiden osalta³.

Taulukossa 2.3 on esitetty haastateltujen ESR -hankkeiden jakautuminen hanketyypeittäin määrän sekä rahoituksen mukaisesti suhteessa internet-kyselyyn vastanneisiin hankkeisiin (Liite 1). Myös hanketyyppien osalta voidaan haastatteluaineiston katsoa kuvaavan hyvin pilottimaakuntien ESR -hanketoimintaa tarkasteltavien ilmiöiden osalta.

Taulukko 2.2 Haastateltujen (n) ja perusjoukon (N) jakaumat alueittain hallinnonaloittain ja ohjelmittain

	SATAKUNTA		PÄIJÄT-HÄME		KESKI-SUOMI		KAIKKI	
	n %	N %	n %	N %	n %	N %	n %	N %
MAAKUNNAT	35,4	35,6	27,0	26,6	37,6	37,8	100	100
KTM	6,0	6,6	3,1	4,0	5,6	7,4	5,1	6,2
OPM	32,1	32,5	43,8	46,8	48,3	49,4	41,4	42,7
TM	39,3	39,2	50,0	45,2	32,6	30,1	39,7	37,3
SM	20,2	19,9	-	-	11,2	9,7	11,4	10,7
STM	2,4	1,8	3,1	4,0	2,2	3,4	2,5	3,0
TAVOITE 1	-	-	-	-	12,4	12,5	4,6	4,7
TAVOITE 2	41,7	44,6	43,8	37,9	44,9	44,9	43,5	42,9
TAVOITE 3	54,8	53,0	56,3	61,3	42,7	40,9	50,6	50,6
EQUAL	3,6	2,4	0,0	0,8	0,0	1,7	1,3	1,7

Taulukko 2.3 Haastatteluun ja internet -kyselyyn osallistuneiden hankkeiden jakautuminen hanketyypeittäin lukumäärän ja rahoituksen osalta

Hanketyyppi	Haastatellut lkm% (ESR+valtio%)	Internet-kysely lkm% (ESR+valtio%)
Työttömien uran- ja elämänhallinnan parantamiseen tähtäävät toimet	15,6 (14,1)	14,8 (14,4)
Työttömien ammatillisen osaamisen kehittämiseen tähtäävät toimet	3,8 (11,3)	3,4 (9,6)
Suorat työllistämistoimet avoimille työmarkkinoille	7,2 (14,0)	5,6 (10,5)
Yritystoiminnan kehittämiseen tähtäävät toimet	29,5 (29,6)	31,1 (34,3)
Oppilaitosten toiminnan kehittämiseen tähtäävät toimet	17,7 (15,0)	18,8 (15,0)
Työssäoppimisen kehittämiseen tähtäävät toimet	13,9 (9,0)	14,6 (9,6)
T&K toiminnan edistämiseen tähtäävät toimet	6,8 (3,2)	5,3 (3,4)
Muun julkisen sektorin kehittämiseen tähtäävät toimet	5,5 (3,6)	6,4 (3,3)
Yhteensä	100 (100)	100 (100)

³ Jakauma testattiin tilastollisesti chi²-testillä. Testin mukaisesti haastateltujen jakauma noudattaa perusjoukon jakaumaa maakuntien, ohjelmien, hallinnonalojen, ohjelmien sekä hanketyyppien osalta tiedonhankinnan toteutukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

2.4 Tutkimusasetelma

ALUEOSAAJA -selvityksen kolmannen väliraportin tavoitteena on tarkastella sekä määrällisesti että laadullisesti ESR -hankkeissa tapahtuvaa innovaatiotoimintaa sekä hanketoiminnan roolia alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämisessä. Raportti pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisia innovaatioita ESR -hankkeissa syntyy, mistä ne ovat lähtöisin sekä kuinka niiden diffuusio ja jatkuvuus on turvattu?

- Miten ESR -hanketoiminta niveltyy alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja mikä rooli toteutetuilla interventioilla on siinä?
- Kuinka ESR -hanketoiminnan innovaatiotuotantoa ja roolia innovaatiojärjestelmässä voitaisiin edelleen vahvistaa?

Taulukossa 2.4 on esitetty raportin keskeiset arviointikohteet, tietolähteet, käytetyt menetelmät sekä tulemat edellä esitetyn perusteella.

Taulukko 2.4 Tutkimusasetelma ja keskeiset tutkimuskysymykset

Arvioinnin kohde	Tietolähteet	Menetelmät	Tulema
LUKU 3 Strategiset lähtökohdat ja reunaehdot innovaatiotoiminnalle ESR -hankkeissa	<ul style="list-style-type: none"> • Lissabonin strategia • Relevantit kansalliset selvitykset • Hallitusohjelma • OPM:n strategia • ESR -asetus • ESR -viitekehys 	<ul style="list-style-type: none"> • Strategia-analyysi 	<ul style="list-style-type: none"> • Lissabonin strategian ja kansallisten strategioiden tavoitteet innovaatioiden näkökulmasta • ESR:n rooli innovaatiotoiminnan instrumenttina suhteessa strategiaan tavoitteisiin
LUKU 4 Innovaatiot ESR -hankkeissa	<ul style="list-style-type: none"> • Haastatteluaineisto • Internet-kyselyn tulokset • Relevantti tieteellinen kirjallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Haastatteluaineiston määrällinen ja laadullinen analysointi • Internet-kyselyn määrällinen ja laadullinen analyysi referenssiaineistona 	<ul style="list-style-type: none"> • ESR -hankkeiden innovaatiotoiminnan lähtökohdat ja sisältö • Sosiaaliset innovaatiot ESR -hankkeissa • Innovaatioiden omaksuminen ja diffuusio
LUKU 5 ESR -hankkeet alueellisen innovaatiopotentiaalin kehittämisessä	<ul style="list-style-type: none"> • Haastatteluaineisto • Internet-kyselyn tulokset • Relevanttitieteellinen kirjallisuus 	<ul style="list-style-type: none"> • Haastatteluaineiston määrällinen ja laadullinen arviointi • Internet-kyselyn määrällinen ja laadullinen analyysi referenssiaineistona 	<ul style="list-style-type: none"> • ESR -hanketoiminnan niveltymisen alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen
LUKU 6 Johtopäätökset ja keskustelualoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Strategisten lähtökohtien analyysin tulokset • Luvun 4 tulokset • Luvun 5 tulokset 	<ul style="list-style-type: none"> • Arvioinnin synteesi 	<ul style="list-style-type: none"> • ESR -toiminnan saavutukset innovatiivisuuden näkökulmasta • Kehittämisehdotukset ESR -toiminnan innovaatiolottuvuuden edelleen kehittämiseksi

3 Innovaatiotoiminnan reunaehdot ESR -toiminnassa

3.1 Euroopan Unionin tason lähtökohdat

Innovaatiotoiminta on Eurooppa-neuvoston maaliskuussa 2000 laatiman Lissabonin strategian kulmakivi. Lissabonin strategiassa on painotettu erityisesti teknologisten innovaatioiden roolia osaamisperustaisen talouden kasvun ja työllisyyden lähteenä. Lissabonin strategiassa asetettuja tavoitteita innovaatiokehityksen suhteen voidaan pitää haastavina (olla tietoyhteiskuntakehityksen kärjessä vuosikymmenen loppuun mennessä), eikä Euroopan tasolla tähän mennessä saavutettuihin tuloksiin olla tyytyväisiä. Innovaatiotoiminnan taso on jäänyt tavoiteltua alhaisemmaksi, ja tämän katsotaan olevan keskeinen syy siihen, ettei oppivan talouden ja talouskehityksen haasteisiin ole kyetty vastaamaan toivotulla tavalla. Keskeisiksi ongelmakohtiksi innovaatiotoiminnan tavoitteiden heikkoon saavuttamiseen nimetään puolestaan tutkimus- ja tuotekehitysmenojen alhaisuus sekä innovaatioiden heikko realisoituminen ja kaupallistuminen uusina tuotteina sekä yritysten syntymisenä. (EC, 2003a; EC, 2003c; EC, 1995; EC, 2000; EC, 2005a; EC, 2005b). Euroopan Unionin sisäisessä vertailussa - Lissabonin strategian kriteerein tarkasteltuna - Suomi on kuitenkin selkeästi kilpailukykyisimpien maiden jou-

kossa (Blanke & Lopez-Carlos, 2004).

Lissabonin strategiaa koskevassa innovaatiopolitiikan päivityksessä on nostettu esiin sosiaalisten, organisatoristen sekä liiketoimintamalleihin liittyvien innovaatioiden merkitys kasvun ja työllisyyden lähteenä. Tältä osin innovaatioiden teknologisen ulottuvuuden lisäksi on ryhdytty painottamaan myös muuntuyppisiä innovaatioita. Innovaatiopolitiikan päivityksessä korostetaan myös sitä, että heikkoudet sosiaalisten, organisatoristen sekä liiketoimintamalleihin liittyvien innovaatioiden syntyisessä ovat mahdollisesti vaikuttaneet yhtä paljon Lissabonin strategiassa asetettujen tavoitteiden epätydyttävään saavuttamiseen kuin T&K -investointien alhainen taso. Innovaatiopolitiikan haasteisiin vastaamiseksi komissio painottaakin osaamisperustan merkitystä innovaatioiden tuottamisessa, muuntamisessa ja hyödyntämisessä. Edellä mainitun perusteella innovaatioiden syntyminen ja soveltamisen tukemissa olisi yhä enenevässä määrin korostettava sosiaalisten ja organisatoristen innovaatioiden sekä toimintaympäristön kehittämisen roolia (EC, 2003a). Innovaatiopolitiikan strategisissa valinnoissa painottuu kuitenkin edelleen vahvasti korkean teknologian yritys-

ten ja korkeakouluperusteinen teknologisten innovaatioiden tukeminen. Näin ollen innovaatioiden merkityksen laajentaminen käsittämään myös muita osa-alueita kuin teknologinen ulottuvuus jää, ainakin konkreettisella tasolla, vähäiselle painoarvolle (EC, 2005a; EC, 2005b).

3.2 Kansallisen tason haasteet ja reagoinnit

Suomen innovaatiopolitiikan haasteina voidaan pitää erityisesti yritysten uudistamista, perinteisten toimialojen modernisointia, osaamisintensiivisten palveluiden kehittämistä, yhteistyöverkostojen tukemista, perustutkimuksen vahvistamista, koulutusjärjestelmän uudistamista, sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemistä, alueiden välisen yhteistyön sekä innovaatiotoiminnan koordinoitua (Sitra, 2002). Yhteiskuntaa on uudistettava sekä teknologisia että sosiaalisia innovaatioita tukemalla, jotta alueiden kilpailukyky voidaan turvata maailman talouden jatkuvassa muutoksessa. Perustellusti voidaan todeta, että perinteisen teknologiaorientoituneen innovaatiotoiminnan tukemisen lisäksi sen rinnalle tulisi yhä vahvemmin nostaa myös sosiaalisten innovaatioiden merkitys (Valtion tiede- ja teknologianeuvosto, 2002).

Kansallisen innovaatiopolitiikan keskeiset haasteet nostetaan esille myös valtioneuvoston kanslian asettaman selvitysryhmän raportissa globalisaation vaikutuksista Suomen talous- ja työllisyysstrategiaan. Teknologisten innovaatioiden rooli kansallisen kehityksen kivijalkana on edelleen tärkeä, mutta keskeinen ongelma on innovaatioiden realisoituminen menestyksekkäiksi tuotteiksi tai yrityksiksi, joka on osin seurausta innovaatiopolitiikan liiallisesta teknologiakeskeisyydestä suhteessa liiketoimintaosaamiseen. Teknologisten innovaatioiden rinnalle selvitysryhmän loppuraportissa onkin nostettu organisatoristen ja sosiaalisten innovaatioiden merkitys kasvun ja työllisyyden luojana. Erityisesti korostuvat niiden leikkauspinnat teknologisten innovaatioiden kanssa. Näiden lisäksi selvityksessä on kiinnitetty huomiota sekä yksityisen että julkisen sektorin

palveluiden innovaatiotoiminnan tukemiseen, jonka kautta palveluiden laatua ja tuottavuutta voidaan parantaa. (Brunila et al, 2004).

Suomen hallitusohjelman tavoitteet niveltyvät edellä esitettyihin innovaatiopolitiikan haasteisiin. Hallitusohjelman tavoitteena on tukea sekä palvelusektorin että uusien tuotannonalojen tutkimus- ja kehittämistoimintaa, osaamista ja innovaatiotoimintaa. Erityistä painoa on asetettu innovaatioiden kaupallistamiseen ja tuotteistamiseen liittyvän potentiaalın kehittämiseksi sekä uuden teknologian ja uusien liiketoimintamallien käyttöönoton edistämiseksi. Alueellisen innovaatiopotentialin kehittämisessä hallitusohjelmassa tavoitellaan yliopistojen, korkeakoulujen sekä ammattikorkeakoulujen aluevaikutavuuden lisäämistä kehittämällä koulutusta ja tutkimusta alueiden vahvuuksia sekä ominaispiirteitä tukemalla. Aluekehittämisen ja innovaatiotoiminnan edistämiseksi on myös korostettu osaamiskeskittymien sekä osaamis- ja teknologiakeskusten vaikutusten laajentamista niiden ulkopuolisten alueiden osaamis- ja teknologiaperustaa vahvistavasti. (Valtioneuvoston kanslia, 2003).

Opetusministeriön strategisissa linjauksissa on entistä vahvemmin korostettu koulutus- ja tutkimusjärjestelmän roolia työelämän kehittäjänä teknologisten ja sosiaalisten innovaatioiden alalla. Tämä on nähty väyläksi tukea sekä perinteisten elinkeinolojen uudistamista että uusien kasvavien alojen kehittymistä. Linjauksissa on vahvasti painotettu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen roolia alueellisten innovaatiojärjestelmien ja innovaatiopotentialin tukemisessa. OPM:n kehittämislinjauksissa on nostettu esiin koulutuksen ja elinkeinoelämän rekursiivisen vuorovaikutuksen merkitys erityisesti tutkimus- ja kehittämistyön tulosten tuotteistamisessa ja kaupallistamisessa. Korkeakoulujen osalta tähän tähdätään mm. niiden liiketoimintaosaamisen, innovaatiopalveluiden sekä innovaatioiden kaupallistamisen ja alueellisen innovaatiotoiminnan konkreettisen tukemisen kautta. (OPM, 2004).

3.3 Euroopan sosiaalirahaston reunaehdot innovaatiotoiminnan tukemiselle

Innovaatioiden tukemisen näkökulmasta ESR:llä on selkeästi kaksi erilaista roolia. Ensimmäiseksi, ESR -asetuksessa on selkeät lähtökohdat hankkeissa tapahtuvalle innovaatioiden tukemiselle koulutuksen kehittämisen sekä työvoimapalveluiden uudistamisen ja tehostamisen kautta. Kansallisessa ESR -viitekehityksessä on lisäksi korostettu ESR:n roolia kehityslaboratoriona ja tuotekehitysvälineenä toteutettavissa hankkeissa. Viitekehityksen kautta hanketoiminnan strategisissa lähtökohdissa painottuu aktiivisen, kehittävän työtteen tavoittelu uusien ratkaisumallien etsimisessä koulutuksessa, työllistämässä sekä työelämän kehittämisessä. Tämä antaa hyvät lähtökohdat innovatiivisuuden ja innovaatioiden tavoittelulle toteutettavissa hankkeissa. (EY, 1999b; TM, 2001; TM, 2004).

Toinen keskeinen innovaatioihin liittyvä lähtökohta on asetuksessa ja viitekehityksessä painotettu innovaatiojärjestelmän kehittämisen tavoite. Asetuksessa tällä on viitattu innovaatioprosesseihin läheisesti niveltävään osaamisen kehittämiseen tutkimuksen, tieteen ja teknologian alalla. Viitekehityksessä on vastaavasti nostettu esiin yritysten innovaatiopoten-

tiaalinen kehittäminen tuotanto-, teknologia- ja markkinointiyhteistyön sekä näihin kytkeytyvän tuotteistamisen, kaupallistamisen ja teknologian hyödyntämisen kautta. Osaamisen kehittämisen kautta ESR -toiminta niveltyy strategisista lähtökohdistaan myös yleiseen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen. (EY, 1999b; TM, 2001; TM, 2004).

3.4 Strategiatason keskeiset tulemat

Lissabonin strategiassa sekä kansallisissa strategisissa linjauksissa korostuu työllisyyden, kilpailukyvyn ja tuottavuuden kehittämisen avaintekijänä innovaatiopotentiaalin ja -järjestelmän kehittäminen. ESR on osaltaan toteuttamassa näitä linjauksia. ESR -asetuksessa on asetettu selkeät tavoitteet hankkeiden kautta tapahtuvalle koulutuksen ja työvoimapalveluiden kehittämiseksi. Edellä mainitun perusteella on odotettavissa, että hankkeissa syntyneet innovaatiot niveltyvät vahvasti organisatorisiin innovaatioihin ja palveluinnovaatioihin. Osaamispääoman kehittämisen tavoitteenasettelun kautta ESR -hankkeet niveltyvät strategisista lähtökohdistaan vahvasti myös yleiseen innovaatiojärjestelmän edistämiseen.

4 Innovaatiot ESR -hankkeissa

ESR -asetuksessa on korostettu inhimillisten voimavarojen kehittämistä erityisesti yksityisiin henkilöihin kohdentuvien toimenpiteiden kautta. Asetuksessa on lisäksi painotettu taitotietoon liittyvien rakenteiden kehittämistä sekä työvoimapalveluiden uudistamista ja tehostamista (EY, 1999b). Lisäksi, Suomen kansallisessa ESR -viitekehyksessä on nostettu esiin ESR:n rooli kehittämislaboratoriona työllistämisen sekä osaamisen kehittämisen saralla. Rakenteiden uudistamisen tavoite ja kehittämislaboratorioasetelma johtaa väistämättä innovatiivisuuden sekä innovaatioiden tavoitteluun hanketoiminnassa (TM, 2001).

Innovaatiot voidaan määritellä muutoksiksi, jotka pitävät sisällään uusien prosessien, palveluiden tai tuotteiden kehittämistä ja käyttöönottamista uudessa kontekstissa, käsittäen usein myös toimintatapojen muutoksen. Innovaatioita voidaankin luonnehtia "uutuuden menestyksekkääksi tuotannoksi, omaksumiseksi ja hyödyntämiseksi" taloudellisella ja sosiaalisella alalla. (Rogers, 1995; Kimberly 1981; Clark, 1985; EC, 2001). Perinteisesti innovaatiotoimintaa on lähestytty tuote-, palvelu- ja prosessi-innovaatioiden sekä teknisten ja organisaatioinnovaatioiden näkökulmasta. Innovaatiot on lisäksi usein tyyppitelty niiden luonteen mukaisesti inkrementaaleihin ja radikaaleihin innovaatioihin. Inkrementaalilla innovaatiolla on viitattu asteittai-

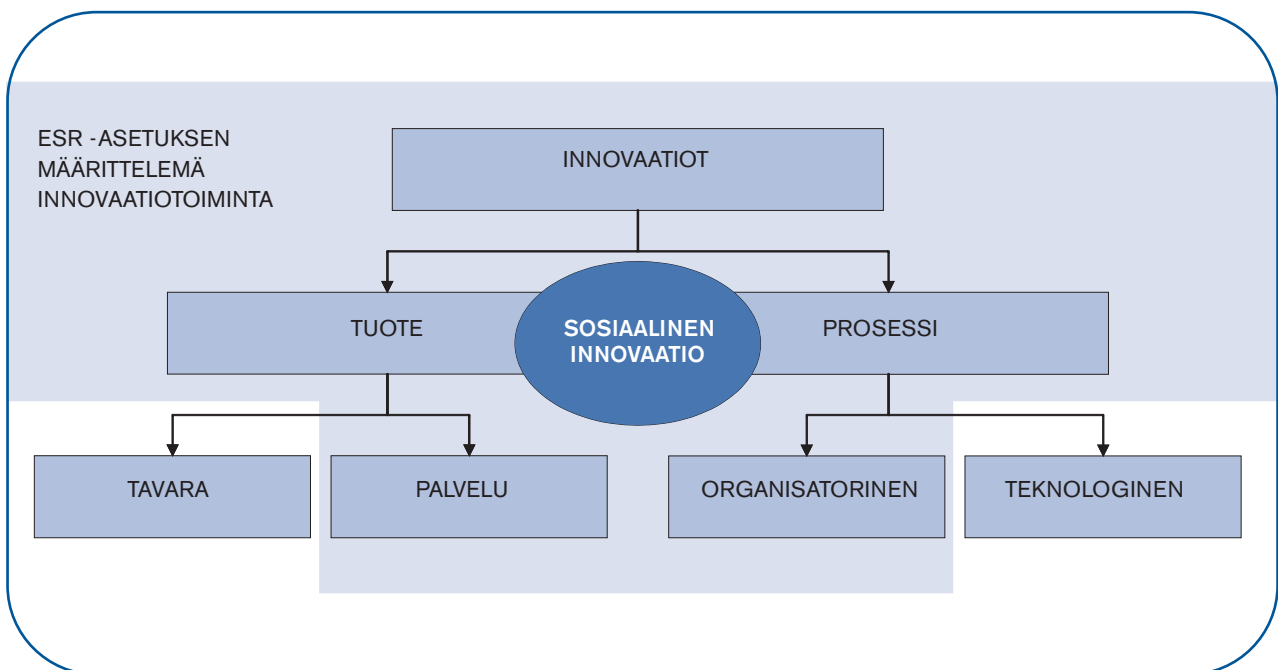
seen vähittäiseen muutokseen, jonka kautta järjestelmää, tuotetta tai prosessia kehitetään tehokkaammaksi pienin parannuksin muuttamatta alkupanosta. Radikaaleilla innovaatioilla on vastaavasti viitattu epäjatkuvaan muutokseen, jolla on tarkoitettu mm. täysin uusia tuotteita tai palveluita (Alarinta, 1998; Kolehmainen, 1997). Edellä esitetyn perusteella innovaatiot voidaan tyyppitellä uusiin tai parannettuihin tuotteisiin, palveluihin, prosesseihin tai työn organisointitapoihin.

Innovaatioiden tarkastelussa on yhä enenevässä määrin nostettu esiin sosiaalisten innovaatioiden merkitys teknologisen ulottuvuuden rinnalle. Oppivan talouden ja oppivien alueiden näkökulmasta innovaatioissa on kysymys muutoksesta, jossa taitotieto muuntuu uudennlaisiksi hyvinvointia luoviksi teknologioiksi, tuotteiksi ja palveluiksi tai työn organisointitavoiksi oppimisprosessin kautta (Cooke et al, 2003). Vastaavasti sosiaalinen innovaatio muuttaa näihin liittyviä yhteisöjen toimintatapoja, ja se perustuu useimmiten ongelmanratkaisulähtöisiin ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviin organisatorisiin ja institutionaalisiin uudistuksiin. Sosiaalisten innovaatioiden synnyn lähtökohtana on useimmiten haaste ratkaista teknologiaan, kaupallistamiseen, organisaatioiden toimintaan tai sosiaalisiin käytäntöihin liittyviä ongelmia (Lievonon & Lemola, 2004; Ruuskanen, 2004). Oppivan talouden mukaisesti sosiaali-

nen innovaatio voidaan ymmärtää vuorovaikutteisena oppimisprosessina sellaisten toimijoiden välillä, jotka ovat sosiaalisesti ja alueellisesti toisiinsa sitoutuneita sekä kulttuurisesti ja institutionaalisesti yhteydessä toisiinsa (Lundvall, 1992).

ESR -asetuksessa määritelty innovaatiotoiminta fokusoituu lähinnä julkisen sektorin organisaatioiden toiminnan parantamiseen työllistämisen ja osaamisen kehittämisen osa-alueilla. Edelleen, ase-

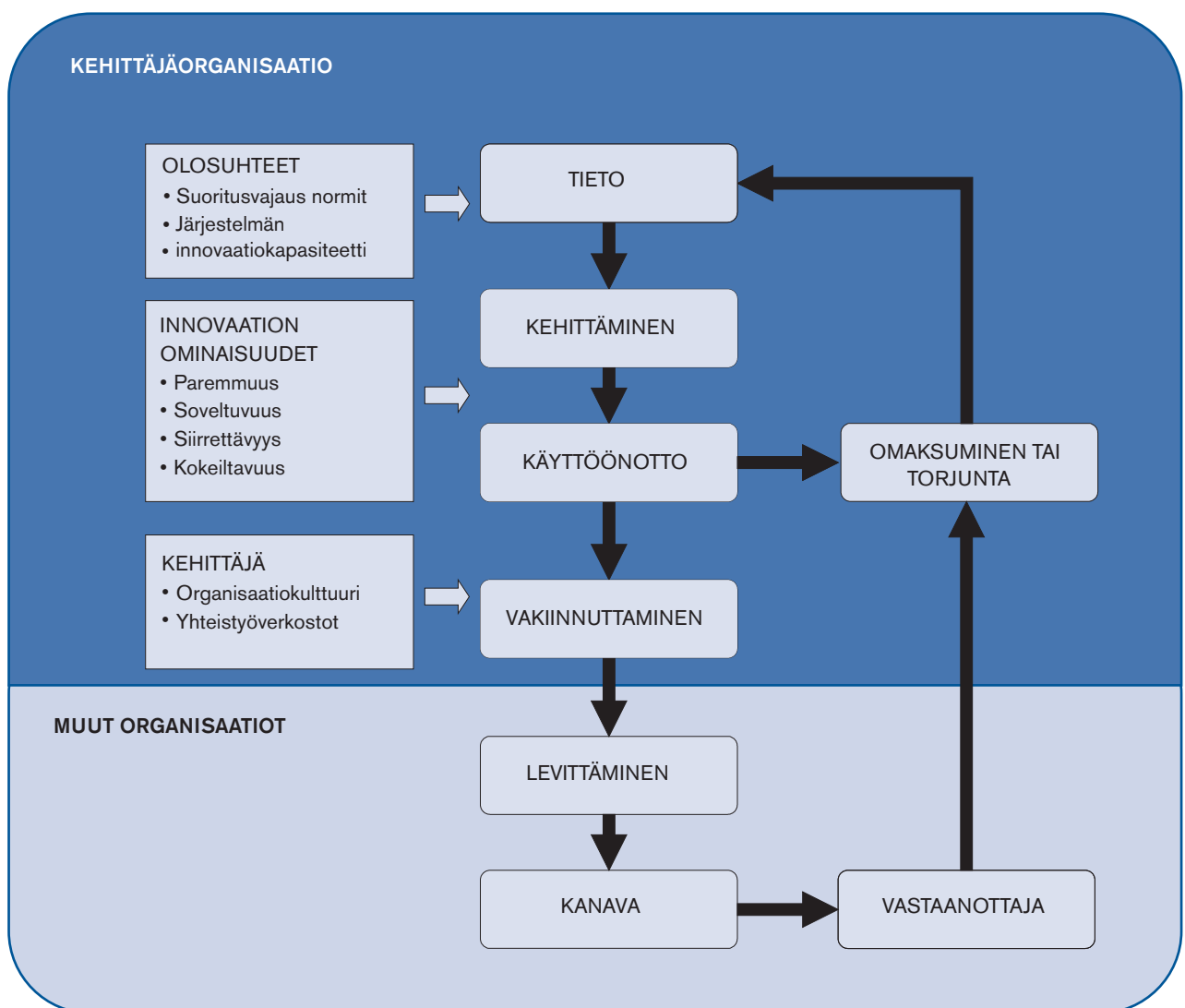
tuksen mukaan innovaatioiden osalta painottuvat palveluinnovaatiot sekä palveluprosesseihin ja organisatorisiin muutoksiin nivelyvät innovaatiot (kuvio 4.1). Sosiaalisilla innovaatioilla on puolestaan vahva rooli näiden innovaatioiden synnyssä, kehittämisessä, diffuusiossa ja hyödyntämisessä.

Kuvio 4.1 Innovaatioiden painopiste ESR -hankkeissa

Keskeinen innovaatioprosessin onnistumiseen liittyvä tekijä on innovaatioiden diffuusioprosessi organisaatioiden sisällä ja välillä. Diffuusioprosessissa painottuu innovaatioiden syntymisen ja kehittämisen jälkeinen omaksuminen, käyttöönotto ja vakiinnuttaminen sekä viestintäkanavat innovaatioiden edelleen levittämiseksi. (Rogers, 1983; Kolehmainen, 1997; Rogers & Shoemaker, 1971). Hanketoiminnan innovaatioiden näkökulmasta diffuusioprosessin

onnistuminen muodostaa avaintekijän pysyvien vaikutusten ja jatkuvuuden turvaamisessa sekä innovaatioiden kehittäjäorganisaatioiden että sidosryhmien näkökulmasta. Diffuusioprosessiin kytkeytyy innovaatioiden tuottaminen, oppimisen kautta tapahtuva hyödyntäminen sekä palautteen kautta saatettava edelleen kehittäminen, joka johtaa tiedon kasvuun ja innovaatioiden edelleen kehittymiseen (kuvio 4.2).

Kuvio 4.2 Innovaatioiden diffuusio ja levittäminen (vrt. Rogers, 1983; Rogers & Shoemaker, 1971; Kolehmainen, 1997)

4.1 Hankkeiden innovaatiotoiminnan tarkastelussa käytetyt luokitukset

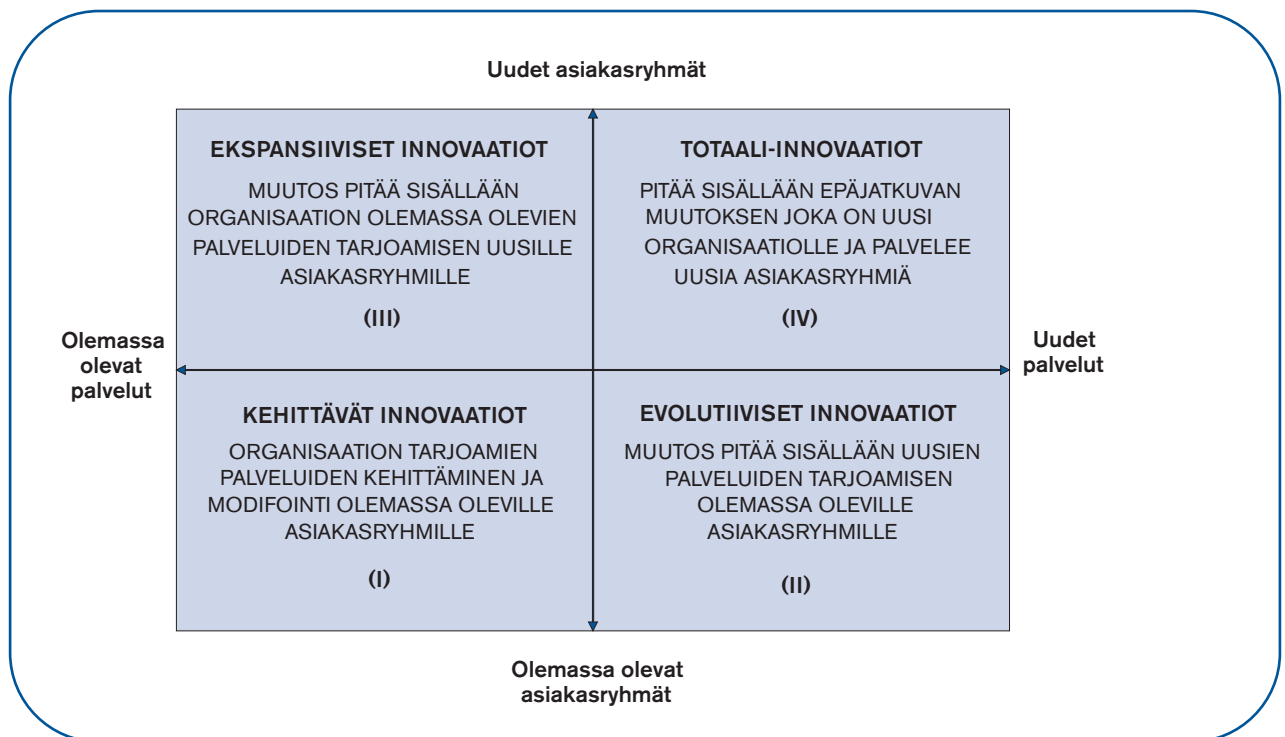
Innovaatiotoiminnan lähtökohdat. Hankkeissa tapahtuvan innovaatiotoiminnan ja julkisen sektorin kehittämisen näkökulmasta on oleellista vaikutettavan innovaatioprosessin alkuperä. Innovaation alkuperä voi olla joko sisäinen, jolloin innovaatio on kehitetty organisaation sisällä, tai ulkoinen, jolloin innovaatio on kehitetty muualla. Samalla tavoin innovaation peruste voi olla sisäinen, jolloin perusteena on organisaation sisällä havaittu ongelma tai ulkoinen, jolloin innovaatioprosessin käynnistänyt ongelma on havaittu organisaation ulkopuolella (Kolehmainen, 1997; Rogers & Shoemaker, 1971). Edellä esitetty tyypittely voidaan esittää nelikenttänä, joka tuottaa innovaatioihin kytkeytyvien organisatoristen muutosten tyyppiä (Taulukko 4.1).

Innovaatiotypologia. Hankkeissa syntyneet innovaatiot tyypitellään hyödyntämällä julkisen sektorin innovaatioiden tarkasteluun kehitettyä luokittelua,

joka mahdollistaa epäjatkuvuuden (innovaatiot) ja jatkuvuuden (organisaatioiden kehittäminen) huomioimisen sekä palveluiden että niiden käyttäjien näkökulmasta. Koska palvelutuotannon osalta prosessi-, organisaatio- ja palveluinnovaatiot integroituvat vahvasti toisiinsa, ja näiden osa-alueiden erottaminen hyvin ongelmallista, pitäydytään tarkasteluissa hankkeissa syntyneiden innovaatioiden osalta lähinnä tuoteulottuvuuden analysoinnissa. Kuten edellä mainittiin, tämä tarkastelu kattaa kuitenkin palveluinnovaatioiden tarkastelun varsin hyvin. Kuviossa 4.3 on havainnollistettu innovaatiotypologian peruserätykset. Kuvion vaaka-akseli kuvaa palveluinnovaatioiden jakautumista niiden uutuusasteen mukaisesti uusiin palveluihin ja olemassa oleviin palveluihin. Pystyakseli kuvaa vastaavasti innovaatioiden suhdetta palveluiden käyttäjiin, ja se jakaa innovaatiot olemassa olevien loppukäyttäjien sekä uusien hyödyntäjäryhmien tarpeisiin vastaamiseen. (Osborne, 1998; Walker et al, 2002; Coombs, 1996).

Taulukko 4.1 Julkisen sektorin innovaatioiden organisatoriset muutostyypit (Kolehmainen, 1997)

		INNOVAATION ALKUPERÄ	
		SISÄINEN	ULKOINEN
INNOVAATION PERUSTE	SISÄINEN	Sisäinen muutos (innovaatio kehitetty organisaation sisällä, perusteena organisaation sisällä havaittu ongelma)	Selektiivinen muutos (innovaatio kehitetty muualla, perusteena organisaation sisällä havaittu ongelma)
	ULKOINEN	Osittainen sisäinen muutos (innovaatio kehitetty organisaation sisällä, perusteena ulkoapäin havaittu ongelma)	Ohjattu muutos (innovaatio kehitetty muualla, perusteena organisaation ulkoapäin havaittu ongelma)

Kuvio 4.3 Julkisten palveluiden innovaatiotyyppiä (Osborne, 1998; Walker et al, 2002)

Edellä esitetyn julkisen sektorin innovaatiotyyppiä mukaisesti ESR -hankkeiden tarkastelussa on johdettavissa neljä erityyppistä innovaatiota huomioiden epäjatkuvuuden (innovaatiot) ja jatkuvuuden (organisaatioiden kehittyminen) näkökulmat (Osborne, 1998; Walker et al, 2002):

- (I) Kehittävät innovaatiot (inkrementaalit innovaatiot), jotka kytkeytyvät organisaation olemassa olevien palveluiden kehittämiseen ja parantamiseen olemassa oleville asiakasryhmille.
- (II) Evolutiiviset innovaatiot, joissa muutos kytkeytyy uusien palveluiden tarjoamiseen olemassa oleville asiakasryhmille.
- (III) Ekspansiiviset innovaatiot, joissa muutos pitää sisällään organisaatioiden olemassa olevien palveluiden tarjoamisen uusille asiakasryhmille.
- (IV) Totaali-innovaatiot, joissa muutos pitää sisällään organisaatiolle uusien palveluiden tarjoamisen täysin uusille asiakasryhmille.

Sovellettujen luokitusten osalta jakaumien tarkastelussa pyrittiin mahdollisuuksien rajoissa testaamaan eroja myös tilastollisesti. Tietyin osin aineisto ei mahdollistanut tilastollisiin menetelmiin liittyvien oletusten johdosta niiden soveltamista (mm. jakaumaoletukset ja luokkien havaintomäärät). Ongelma olisi voitu ratkaista yhdistämällä eri luokkia, mutta sen katsottiin vähentävän tarkastelun informaation sisältöä oleellisesti. Tilastolliset testaukset on esitetty - niiltä osin kun niitä on käytetty - tekstin alaviitteissä. Tarkemmat tiedot on saatavissa tutkijoilta.

4.2 ESR -hankkeissa syntyneiden innovaatioiden lähtökohdat ja sisällöt

Haastattelujen perusteella kaikki julkisen sektorin innovaatiot tarkastelluissa hankkeissa ovat perustuneet organisaatioiden sisällä kehitettyihin ratkaisuihin (taulukko 4.2). Yhdessäkin hankkeessa innovaatio ei perustunut organisaatioiden ulkopuolella tuotettujen innovaatioiden hyödyntämiseen uudessa toimintaympäristössä. Innovaatioiden perusteet ovat sitä vastoin jakautuneet sekä organisaatioiden sisällä (58 %) että ulkopuolelta havaittuihin kehittämistarpeisiin (42 %). ESR -hankkeissa syntyneet innovaatiot perustuvat vahvasti organisaatioiden sisäiseen ja osittain sisäiseen muutokseen. Osittaisen sisäisen muutoksen osalta innovaatiotoiminta niveltyy vahvasti kansallisiin linjauksiin osaamisen kehittämisen osa-alueista, pääasiassa työssäoppimisen sekä korkeakoulujen aluevaikuttavuuden kehittämisen osalta. ESR -hankkeissa syntyneet innovaatiot ovat luonteeltaan siten vahvasti sekä kansallisen tason strategisia valintoja toteuttavia että hanketoimijoiden yksilölliset tarpeet huomioivia.

Taulukossa 4.3 on jaoteltu hankkeissa syntyneet innovaatiot käytetyn innovaatiotypologian mukaisesti. ESR -hankkeissa syntyneistä innovaatioista merkittävin osa on luonteeltaan toteuttajaorganisaatioiden kannalta kehittäviä - innovaatiot niveltäytyvät vahvasti olemassa olevien koulutus- sekä työvoimapalveluiden kehittämiseen organisaatioiden nykyisille asiakasryhmille. Viidennes tarkastelun kohteena olevissa ESR -hankkeissa syntyneistä innovaatioista voidaan kuitenkin luokitella käytetyn typologian mukaisesti radikaalimpiin innovaatioihin, eli uusien palveluiden kehittämiseen ja/tai uusien asiakasryhmien palvelemiseen. Vahvimmin näissä innovaatioissa painottuvat uusien palveluiden tuottaminen olemassa oleville asiakasryhmille (evoluutiiviset innovaatiot, 11 %) sekä uusien palveluiden tuottaminen uusille asiakasryhmille (totaali-innovaatiot, 8 %). Selkeästi vähiten haastatelluissa hankkeissa painottuivat olemassa olevien palveluiden tarjoaminen uusille asiakasryhmille (ekspansiiviset innovaatiot, 2 %).⁴

Taulukko 4.2 Innovaatioiden alkuperä ja perusteet ESR -hankkeissa

INNOVAATION ALKUPERÄ (N=131)			
		SISÄINEN	ULKOINEN
INNOVAATION PERUSTE	SISÄINEN	Sisäinen muutos (innovaatio kehitetty organisaation sisällä, perusteena organisaation sisällä havaittu ongelma) 58 %	Selektiivinen muutos (innovaatio kehitetty muualla, perusteena organisaation sisällä havaittu ongelma) 0 %
	ULKOINEN	Osittainen sisäinen muutos (innovaatio kehitetty organisaation sisällä, perusteena ulkoapäin havaittu ongelma) 42 %	Ohjattu muutos (innovaatio kehitetty muualla, perusteena organisaation ulkoapäin havaittu ongelma) 0 %

⁴ Totaali-innovaatioiden kohdalla tulos on hyvin samansuuntainen aiempien julkisen ja yksityisen sektorin innovaatiotutkimuksissa saatujen tulosten kanssa (ks. Walker et al, 2002 ja Coombs et al, 1996).

Taulukko 4.3 Innovaatiotyypit ESR -hankkeissa ja rahoituksen kohdentuminen innovaatiotyypeittäin (ESR + valtio) [N=237]

Innovaatioluokka	lkm (%)	M € (%)	Sisältöpainopiste
Totaali	20 (8 %)	5 (6 %)	Uudet palvelut uusille asiakasryhmille (mm. uudet T&K-palvelut ja koulutuspalvelut yrityksille, teknologia lähtöiset koulutusohjelmat, tuotekehitys- ja testausympäristöt, tuoteteistetyt koulutuspalvelut yrityksille)
Ekspansiiviset	4 (2 %)	1 (1%)	Olemassa olevien koulutuspalveluiden laajentaminen uusille kohderyhmille (mm. aikuiskoulutuspalvelut, koulutuspalvelut erityisryhmille ja työttömille, T&K palveluiden laajentaminen uusille asiakasryhmille, yrityksille kehitettyjen koulutuspalveluiden soveltaminen perusopetuksessa)
Evoluutiiviset	25 (11 %)	10 (12 %)	Uudet koulutuspalvelut olemassa oleville asiakasryhmille (mm. uudet opintolinjat, koulutusmahdollisuudet, koulutusohjelmat)
Kehittävät	82 (35 %)	35 (41 %)	Olemassa olevien palveluprosessien kehittäminen nykyisille asiakasryhmille (mm. toimintamallien ja -prosessien kehittäminen koulutuksessa, työvoimapalveluissa sekä sosiaalialalla)
Kaikki yhteensä	131 (55 %)	51 (59 %)	

Hankkeille myönnetyn ESR- ja valtionrahoituksen mukaan tulos on hyvin samansuuntainen. Kokonaisuudessaan ESR- ja valtion rahoituksesta lähes 60 % on kohdennettu hankkeisiin, joissa on pyritty innovaatio toimintaan joko totaalien, ekspansiivisten, evolutiivisten tai kehittävien innovaatioiden kautta. Innovaatioita tuottaneille yksittäisille hankkeille myönnetty rahoitus ei eronnut keskimäärin muille hankkeille myönnetystä rahoituksesta. Sen sijaan

innovaatioita tuottaneet hankkeet olivat kestoltaan keskimääräistä pidempiä, ja keskimääräistä suurempi osa resursseista hankkeiden sisällä kohdentui kehittämistoimintaan⁵.

⁵ Kruskal-Wallis testitulokset: ESR- ja valtionrahoitus $\chi^2=3,701$ ($p=.448$); hankkeen kesto kuukausina $\chi^2=17,675$ ($p=.001$ ***); Kehittämisen resursointi $\chi^2=12,258$ ($p=.016$ **)

Pilottimaakuntien osalta hankkeiden kokonaisinnovatiivisuus on ollut määrällisesti samansuuruisia kaikki innovaatiotyypit huomioiden. Innovaatiotyyppien välillä selkeän poikkeuksen muodostaa kuitenkin Päijät-Häme, jossa hankkeissa syntyneet totaali-innovaatiot ovat painottuneet Satakuntaa ja Keski-Suomea enemmän. Lisäksi Keski-Suomessa innovaatiota tuottaneisiin hankkeisiin kohdennettu rahoitus on ollut selkeästi vähäisempää suhteessa muihin pilottimaakuntiin. Hallinnonaloittain tarkasteltuna, OPM:n ja SM:n hankkeissa totaali-innovaatioiden osuus on selkeästi suurempi kuin muilla hallinnonaloilla. Ilmiötä selittää osaltaan näiden hallinnonalojen hankkeiden niveltymisen korkeakoulujen aluevaikutavuuden lisäämiseen uusien T&K- ja koulutuspalveluiden kautta. Selkeästi vähiten hankkeissa syntyneitä innovaatioita on ollut KTM:n hallinnonalalla. Näissä hankkeissa painopiste on ollut yritysten liiketoiminta- ja substanssiosaamisen kehittämisessä olemassa olevia palveluita ja

menetelmiä hyödyntämällä (Liite 2).

Hanketyypeittäin tarkasteltuna (taulukko 4.4) hankkeissa syntyneet innovaatiot noudattavat kokonaisjakaumaa, hankkeiden painottuessa kehittäviin, inkrementaaleihin innovaatioihin. Selkeän poikkeuksen muodostavat kuitenkin T&K -toiminnan edistämiseen tähtäävät toimet, joissa hankkeiden tuottamat innovaatiot ovat vahvasti sidoksissa täysin uudentyyppisten palveluiden kehittämiseen erityisesti yrityksille uutena kohderyhmänä (totaali-innovaatiot) sekä olemassa olevien yritysten T&K -painotteisten koulutustuotteiden siirtämiseen koulutusorganisaatioiden perusopetukseen (ekspansiiviset innovaatiot). Totaali- ja kokonaisinnovatiivisuuden osalta korostuvat myös oppilaitosten toiminnan kehittämiseen tähtäävät hankkeet edukseen. Edellä mainituissa hankkeissa on vahvasti pyritty ESR-asetuksen mukaisesti koulutuksen ja koulutusrakenteiden kehittämiseen.

Taulukko 4.4 Hankkeiden tuottamat innovaatiot hanketyypeittäin

		Totaali	Ekspansiiviset	Evolutiiviset	Kehittävät	Yht.
Työttömien uran- ja elämänhallinta	n=37	5 %	5 %	16 %	27 %	54 %
Työttömien ammatillisen osaamisen kehittäminen	n=9	0 %	0 %	22 %	22 %	44 %
Suorat työllistämistoimet	n=17	0 %	0 %	12 %	47 %	59 %
Yritystoiminnan kehittäminen	n=70	4 %	0 %	6 %	23 %	33 %
Oppilaitosten toiminnan kehittäminen	n=42	17 %	0 %	24 %	31 %	72 %
Työssäoppimisen kehittäminen	n=33	9 %	0 %	0 %	82 %	91 %
T&K toiminnan edistäminen	n=16	31 %	13 %	6 %	0 %	50 %
Muun julkisen sektorin kehittäminen	n=13	0 %	0 %	0 %	46 %	46 %
Kaikki	N=237	8 %	2 %	11 %	35 %	55 %

Taulukossa 4.5 on esitetty erityyppisten innovaatioiden jakautuminen kehittäjäorganisaatioiden suhteen. Innovaatiotyyppittelyn mukaisesti totaali-innovaatiot painottuvat erityisen vahvasti pilottimaakuntien korkeakouluorganisaatioissa. Tämä selittyy osaltaan sillä, että tarkastelluissa hankkeissa painotettiin voimakkaasti korkeakoulujen alueellista kehittämis-tehtävää, jonka mukaisesti ESR -rahoituksella on pyritty kehittämään konkreettisia toimintatapoja ja palveluita alueellisen yritystoiminnan tukemiseksi ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseksi. Totaali-innovaatioiden painottuminen kolmannen sektorin organisaatioissa niveltyy vastaavasti niiden uuteen rooliin työttömille kohdennettujen palveluiden tuottamisessa.

Innovaatioindeksillä (taulukko 4.5) mitattuna vahvimmin innovaatiotoiminta painottuu muiden oppilaitosten ja koulutuskuntayhtymien sekä työvoimaosastojen toteuttamissa hankkeissa. Tämä tulos kuvastaa ESR -hankkeiden vahvaa roolia alueellisen osaamisinfrastruktuurin rakentamisessa ja työvoimapaalveluiden uudistamisessa. Painopiste edellä mainituissa osa-alueissa on vahvasti ollut olemassa olevien koulutus- ja palveluprosessien kehittämisessä, ja tätä kautta innovaatiot ovat pääasiassa olleet kehittäviä. Toisaalta, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen toteuttamissa hankkeissa totaali-innovaatioiden merkitys on huomattavasti suurempi.

Taulukko 4.5 Innovaatiot eri toteuttajaorganisaatioissa

		Totaali	Ekspansiivinen	Evolutiivinen	Kehittävä	Yht.	Innovaatio- indeksi
Korkeakoulu	n=69	16 %	3 %	10 %	19 %	48 %	87
Aikuiskoulutusyksikkö	n=14	7 %	0 %	14 %	29 %	50 %	91
Muu oppilaitos / koulutuskuntayhtymä	n=65	3 %	2 %	12 %	65 %	82 %	149
Kaupungin / kunnan organisaatioyksikkö	n=20	10 %	0 %	5 %	30 %	45 %	82
TE-keskus, työvoimaosasto	n=5	0 %	0 %	0 %	60 %	60 %	109
TE-keskus, yritysosasto	n=2	0 %	0 %	0 %	50 %	50 %	91
Työvoimatoimisto	n=6	0 %	0 %	0 %	50 %	50 %	91
Muu julkisen sektorin yksikkö	n=18	0 %	0 %	17 %	28 %	44 %	80
Kehittämisyhtiö	n=15	0 %	0 %	13 %	20 %	33 %	60
Kolmas sektori	n=12	17 %	8 %	8 %	8 %	42 %	73
Kaikki	N=226	8 %	2 %	11 %	34 %	55 %	100

4.3 Sosiaaliset innovaatiot ja yhdessä oppiminen

Hankehaastattelujen perusteella valtaosa julkisen sektorin innovaatioista on perustunut organisaatioiden sisäiseen ja väliseen oppimiseen sekä kehittämistyöhön (taulukko 4.6). Oppimisen ja kehittämistyön kautta tuotettuihin palvelu- ja organisaatioinnovaatioihin integroituvat vahvasti myös sosiaaliset innovaatiot. Kehittävien innovaatioiden osalta korostuvat organisaatioiden sisäinen oppiminen ja kehittämistyö. Organisaatioiden välinen oppiminen ja kehittämistyö painottuvat puolestaan erityisesti evolutiivisten, ekspansiivisten ja totaali-innovaatioiden osalta. Edellä mainitun perusteella voidaan todeta, että radikaalimpien innovaatioiden osalta organisaatioilla on suurempi tarve osaamisen hakemiseen myös organisaatioiden ulkopuolelta innovaatioprosessien menestyksekkääksi toteuttamiseksi⁶. Mitä radikaalimpi palveluinnovaatio on ollut, sitä suurempi tilaus on ollut organisaatioiden osaamisen yhdistämiselle ja sosiaaliselle innovaatiolle.

Työllistymiseen ja osaamisen rakenteiden kehittämiseen kytkeytyvien innovaatioiden "yhdessä oppijat" vaihtelevat. Osaamisen kehittämisen tehostamiseen niveltävien innovaatioiden kohdalla painottuvat tuottajina luonnollisesti oppilaitokset sekä tutkimus- ja kehittämissyksiköt. Vastaavasti työvoimapalveluiden kehittämiseen liittyvien innovaatioiden osalta painottuvat muut julkisen sektorin yksiköt ja kolmannen sektorin organisaatiot. Molemmissa tapauksissa yrityssektorin rooli hankkeissa syntyvien innovaatioiden kehittämisessä on ollut haastattelujen perusteella merkittävä. Hankkeiden innovaatio toiminnalla on vahva kytkös alueen yrityssektorin tarpeisiin sekä työllistymisen että osaamisen kehittämisen osa-alueiden osalta. Tämä viestii siitä, että yrityssektorin aktiivinen rooli julkisen sektorin innovaatioiden tuottamisessa koetaan tärkeäksi.

Yrityssektorisidoksen, verkostoitumisen sekä sosiaalisten innovaatioiden ja niihin kytkeytyvien toimintatapojen muutosten tavoittelun kautta haasta-

tellut hankkeet niveltävät vahvasti toimintaympäristön kehittämiseen. Tästä näkökulmasta, erityisinä haasteina hankevetäjät nostivat esiin nimenomaan alueen palvelurakenteen ja osaamisinfrastruktuurin kehittämisen. Työllistämisen näkökulmasta lähtökohtana on ollut useimmiten tehokkuuden parantaminen yhteisten toimintatapojen ja palveluratkaisujen kehittämisen ja omaksumisen kautta, ja vastaavasti osaamisen kehittämisessä painopisteenä on ollut erityisesti työelämälähtöisyyden parantaminen.

Pilottimaakunnittain tulokset ovat hyvin samansuuntaiset. Kaikissa pilottimaakunnissa innovaatio toiminta kytkeytyy vahvasti organisaatioiden yhdessä toteuttamaan kehittämistyöhön, oppimiseen ja toimintatapojen muutokseen. Sen sijaan hallinnonaloittaisessa tarkastelussa innovaatioiden tuottamisessa on eroja. Tarkastelluissa KTM:n hallinnonalan hankkeissa painottuu ainoastaan organisaation sisäinen oppiminen ja kehittäminen (tässä yhteydessä on huomioitava vähäinen innovaatioita tuottavien hankkeiden kokonaismäärä hallinnonalalla). Sisäasiainministeriön osalta puolestaan korostuvat keskimääräistä enemmän organisaatioiden välinen oppiminen ja kehittämistyö (ks. liite 2).

4.4 Liikkuva maali ja innovaatioiden diffuusio

Innovaatioiden syntymiseen ja kehittämiseen liittyy oppimisprosessi, jonka kautta tuotetta, palvelua tai tuotantoprosessia kehitetään. Innovaatioprosessin alkuvaiheessa ei välttämättä ole tietoa lopullisesta "maalista", vaan se hahmottuu oppimisprosessin kautta. Innovatiivisuuden ja innovaatioiden näkökulmasta tämä tarkoittaa kehitettävien toimintamallien testaamista todellisissa toimintaympäristöissä ja kohderyhmissä, sekä edelleen palautteen saamista kehittämistyön uudelleen suuntaamiselle, täsmentämiselle ja konkretisoimiselle (Ritsilä & Haukka, 2005). Haastatteluaineiston perusteella lähes kolmanneksessa innovaatiotoimintaan tähdän-

⁶ Sama ilmiö on aiemmissa tutkimuksissa havaittu yritysten kohdalla: mitä radikaalimpi ja "epäjatkuvampi" innovaatioon liittyvä muutos on, sitä vaikeampaa yksittäisen yrityksen on toteuttaa sitä yksin, koska se vaatii esimerkiksi uuden teknologisen osaamisen yhdistämistä (esim. Coombs et al, 1996).

Taulukko 4.6 Yhdessä oppiminen julkisen sektorin innovaatioissa

Innovaation tyyppi (N=131)	Perustuu pääasiassa organisaation sisäiseen oppimiseen ja kehittämistyöhön	Perustuu pääasiassa organisaatioiden väliseen oppimiseen ja kehittämistyöhön
	(%)	(%)
Totaali	20	80
Ekspansiivinen	25	75
Evolutiivinen	20	80
Kehittävä	33	67
Kaikki	28	72

Taulukko 4.7 Innovaatiot, pysyvät vaikutukset, tulosten levittäminen ja edelleen kehittäminen

Innovaation tyyppi (N=131)	Hankeessa on syntynyt pysyviä vaikutuksia	Hankkeen tulosten levittäminen	Edelleen kehittäminen
	(%)	(%)	(%)
Totaali	75	90	80
Ekspansiivinen	75	75	75
Evolutiivinen	88	72	100
Kehittävä	84	85	81
Kaikki	83	83	84

neistä hankkeissa niiden alkuperäiset tavoitteet ja toteutusprosessi ovat muuttuneet toteutuksen aikana - hankkeen "maalia" on muutettu oppimisen seurauksena. Merkittävin osa muutoksista on saanut alkunsa välittömään vaikuttamiseen tähtäävien toimenpiteiden toimeenpanon kautta saaduista kokemuksista. Muut merkittävät muutosprosessin käynnistäneet tekijät liittyivät lähinnä muuttuneisiin toimintaympäristö- tai yhteistyötekijöihin. Hankkeiden toteutuksessa tehdyt muutokset ovat heijastuneet sekä hankkeissa syntyneisiin innovaatioihin että välittömään vaikuttamiseen kohdentuviin toimenpiteisiin. Innovaatiotoimintaan kytkeytyvissä hankkeissa välittömän vaikuttamisen ja kehittämisen

yhdistäminen on ollut ensiarvoisen tärkeää niin sisällöllisistä kuin toiminnallisista lähtökohdista. Välittömän toiminnan kautta innovaatiotoiminnalla on paremmat edellytykset toimia kysyntälähtöisesti. Innovaatio- ja välittömän toiminnan yhdistämisen voidaan katsoa olevan myös edellytys innovaatioiden menestyksekkäälle integroimiselle organisaatioiden perustoimintaan.

Hankevetäjien haastattelujen perusteella valtaosa innovaatioita synnyttäneistä hankkeista on aikaansaanut myös pysyväisluonteisia vaikutuksia organisaatioiden toiminnassa (taulukko 4.7). Pysyvien vaikutusten syntyminen on korostunut erityisesti kehittävien ja evolutiivisten innovaatioiden osalta.

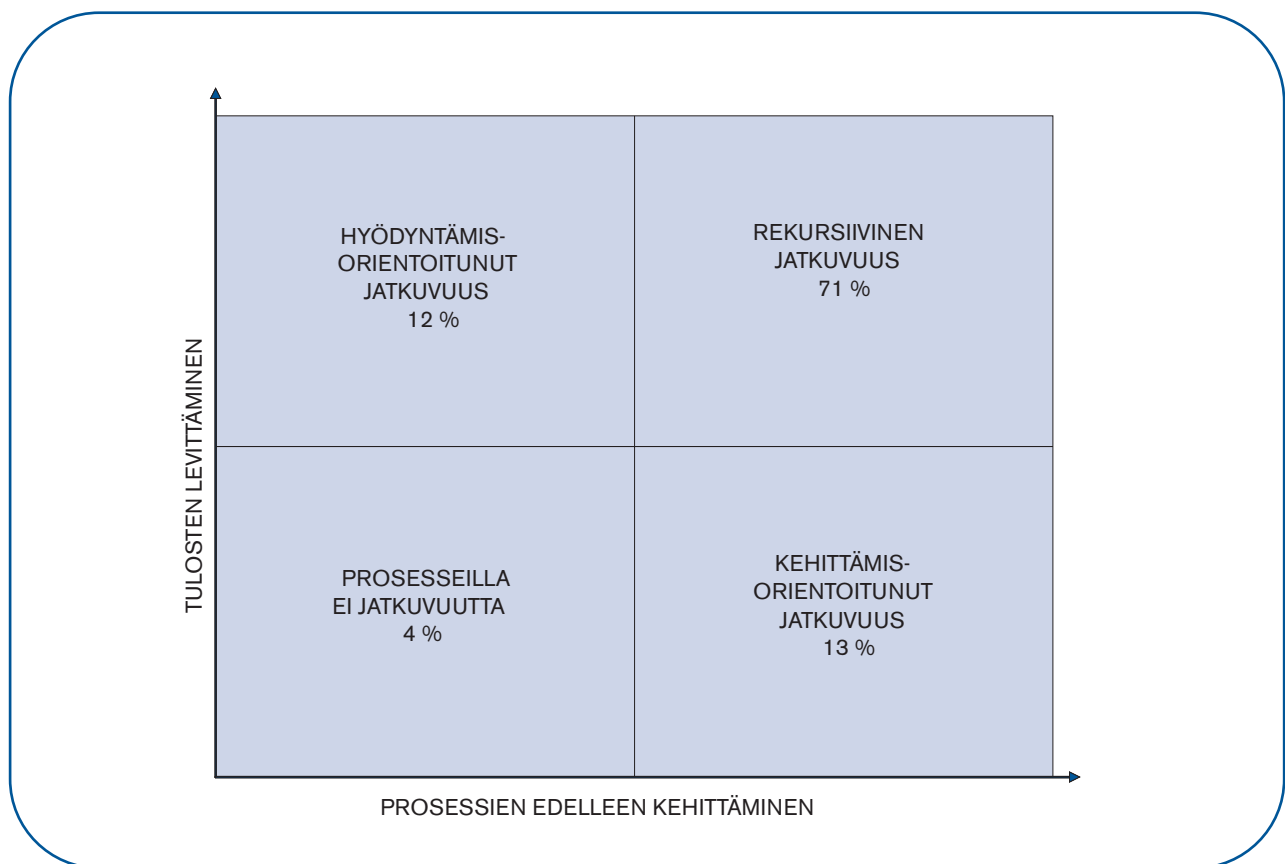
Uusiin asiakasryhmiin ja uusiin palveluihin liittyvissä innovaatioissa pysyväisluontoisia vaikutuksia on tähän mennessä syntynyt keskimääräistä vähemmän. Totaali- ja ekspansiivisten innovaatioiden heikompaa vakiintumista kehittäjäorganisaation toimintaan selittää niiden radikaalisuus. Totaali- ja ekspansiivisissä innovaatioissa kyse uusien asiakasryhmien ja/ tai uusien palveluiden tuottamisesta uusille asiakasryhmille, ja myös riski onnistumisen kannalta on suurempi. Mitä radikaalimpi innovaatio on, sitä vaativammaksi muodostuu sen realisoitumisprosessi (Lievonon & Lemola, 2004).

Onnistuneen innovaatioprosessin esteiksi on aiempien tutkimuksen perusteella havaittu kehittämistoiminnan huono valmistelu ja motivointi, organisaatioiden sisäinen muutosvastarinta ja uusia ratkaisuja vieroksuva kulttuuri sekä riittämättömät aineelliset ja aineettomat resurssit kehittämistyöhön (vrt. Kolehmainen, 1997). Nämä seikat nousivat esiin myös tämän selvityksen haastatteluissa.

Tärkeimpänä ESR -hankkeiden innovaatioiden juurtumiseen vaikuttavana tekijänä haastatellut nostivat esiin organisaation läpäisevän innovaatiotoiminnan koordinoinnin, jolla käytännössä viitattiin johdon ja henkilöstön sitouttamiseen innovaatioiden omaksumiseksi. Organisaatioiden välisen innovaatioiden diffuusion osalta hankevetäjät painottivat siihen panostamista jo hankkeen alkuvaiheessa. Hankkeissa, joissa pysyvien vaikutusten aikaan saaminen ja innovaatioiden juurtuminen ei ollut haastattelujen perusteella onnistunut, keskeisimmiksi

syiksi nostettiin resurssien puute ja hankkeen irrallisuus organisaatioiden varsinaisesta toiminnasta. Vaikka osassa hankkeita kehittämisen tavoitteet oli nivelletty organisaatioiden strategiaan, innovaatioiden juurruttamiseksi käytäntöön ei hankevetäjien näkemyksen mukaan ollut riittävästi panostettu.

Innovaatioiden näkökulmasta ESR -rahoituksella on selkeästi ollut prosesseja käynnistävä rooli. Valtaosa haastatelluista hankkeista olisi jäänyt toteuttamatta, eli toisin sanoen tuotettu innovaatio tuottamatta, ilman ESR -rahoitusta (88 %). Rahoituksella on ollut selkeä innovaatioita tuottava rooli erityisesti julkisen sektorin innovaatiotoiminnassa. Valtaosassa hankkeita (vrt. taulukko 4.7) pyritään myös aktiivisesti innovaatioiden levittämiseen (83 %) ja käynnistettyjen prosessien edelleen kehittämiseen (84 %). Edelleen kehittämisen motiivina painotettiin tätä kautta saavutettavaa organisaatioiden parantunutta valmiutta reagoida toimintaympäristöstä tuleviin muutoksiin. Suuri osa tarkastelluista hankkeista täyttää myös rekursiivisen jatkuvuuden tunnuspiirteet, jossa innovaatioiden levittäminen ja hyödyntäminen luo edelleen tarpeita ja painotuksia käynnistettyjen innovaatioprosessien edelleen kehittämiseksi, samanaikaisesti kun innovaatioprosessit synnyttävät kasvavaa kysyntää tuotetuille innovaatioille (kuvio 4.4). Pilottimaakunnittain tulokset ovat hyvin samansuuntaiset (Liite 2). Innovaatioiden edelleen kehittäminen ja levittäminen tukevat osaltaan osaamisen kumuloitumista ja kerrannaisvaikutuksia pilottimaakunnissa.

Kuvio 4.4 Innovaatioiden hyödyntämisessä tavoiteltu jatkuvuus tarkastelluissa hankkeissa (N=131)

Tarkasteltaessa kuitenkin tarkemmin kehittämis- ja levittämisulottuvuuksien sisältöä ja konkreettisuutta, kuva jatkuvuuden suhteen ei muodostu läheskään yhtä vakuuttavaksi. Vaikka haastatellut painottivat hankkeiden tulosten aktiivista levittämistä, joka neljännessä hankkeessa ei ollut pohdittu juurikaan varsinaisia levityskanavia ja -tapoja. Edelleen, merkittävimmiä konkreettisiksi levittämiskanaviksi nousivat lähinnä tiedottaminen ja seminaarit sekä sähköiset ja painetut julkaisut. Näitä voidaan kuitenkin pitää suhteellisen passiivisina väylinä aidon rekursiivisen jatkuvuuden saavuttamisen kannalta.

Aitoon rekursiiviseen jatkuvuuteen verkostojen hyödyntämisen kautta päästään arvioiden mukaan ainoastaan 27 % innovaatiotoimintaan kytkeytyneistä hankkeista. Tulosten levittämisen osalta tuleekin kriittisesti pohtia, onko levittämisestä huoleh-

dittu riittävästi, ja onko siihen liittyvät toimenpiteet liian yksisuuntaisia informaation kulun näkökulmasta. On varsin todennäköistä, että haastatelluista hankkeista vain ne, joissa hyödynnetään aktiivisia verkostoja ja joissa on tehty selkeät levittämissuunnitelmat, pääsevät aidosti rekursiivisen jatkuvuuden asteelle. Innovaatioiden laajemman ja tehokkaamman diffuusion turvaaminen vaatiiikin aktiivisempia toimenpiteitä erityisesti sitouttamisen näkökulmasta. Käytännössä hankkeiden rahoittajien ja toteuttajien tulisi yhdessä pohtia hankkeen jatkuvuuteen liittyviä peruslähtökohtia. Avainkysymykseksi muodostuu se, miten tuloksia tullaan levittämään, ja kuinka tätä tavoitetta tukevat yhteistyörakenteet ja sitoutuminen saadaan organisoitua jo hankkeen suunnittelu- ja alkuvaiheessa.

4.5 Hankkeiden innovaatiotoiminnan analyysin keskeiset tulemat

Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa painottuu vahvasti julkisen sektorin palvelutuotannon kehittämiseen. Innovaatioiden pääasiallisina tuottajina toimivat lähinnä julkisen sektorin toimijat koulutuksen ja työllistämisen saralla. Edellä esitetystä ESR -hankkeiden innovaatiotoiminnan analyysistä voidaan johdattaa neljä keskeistä tulemaa:

- (1) Hankkeissa on tähdätty ESR -asetuksen mukaiseen toiminnan tehostamiseen osaamisen kehittämisen ja työllistämisen saralla ensisijaisesti kehittävien (inkrementaalit) innovaatioiden kautta.
- (2) Innovaatiotoimintaa on ohjannut sekä organisaatioiden sisältä että ulkopuolelta havaitut ongelmat. Innovaatiot on sitä vastoin kehitetty organisaatioiden sisällä, ilman että olemassa olevia innovaatioita olisi sovellettu uudessa toimintaympäristössä.
- (3) Hankkeiden tuottamat innovaatiot ovat pääsääntöisesti perustuneet organisaatioiden sisäiseen ja väliseen oppimiseen sekä kehittämistyöhön.
- (4) Hankkeiden tavoitteena on edelleen kehittää ja levittää tuotettuja innovaatioita, mutta toisaalta levittämiskanavia ei tarkastelluissa hankkeissa ole pohdittu riittävästi.

Kokonaisuudessaan ESR -hankkeiden innovaatiotoiminnassa integroituvat vahvasti toisiinsa innovaatioiden tuottaminen, innovaatioiden hyödyntäminen ja innovaatioiden edelleen kehittäminen. Innovaatioiden tuottamista ja käyttöönottoa sävyttää yhdessä oppimisen prosessi. Hankkeiden innovaatioprosesseissa painotetaan myös innovaatioiden edelleen kehittämistä osana jatkuvuuden turvaamista. Hanketoiminnassa innovaatioiden tuottamiseen integroituu vahvasti suora toiminta mm. koulutuksen tai työllistämistoimenpiteiden muodossa, joka osaltaan mahdollistaa tehokkaan palautejärjestelmän innovaatioiden edelleen kehittämiseksi. Innovaatioiden edelleen kehittäminen on tukemassa taitotiedon kumuloitumista tuottajaorganisaatioissa ja sidosryhmissä. Oppimisen, palautteen ja tiedon kumulaation kautta sosiaalisten innovaatioiden rooli on avainasemassa ESR -hankkeiden toteuttamassa palvelutuotannon kehittämisessä.

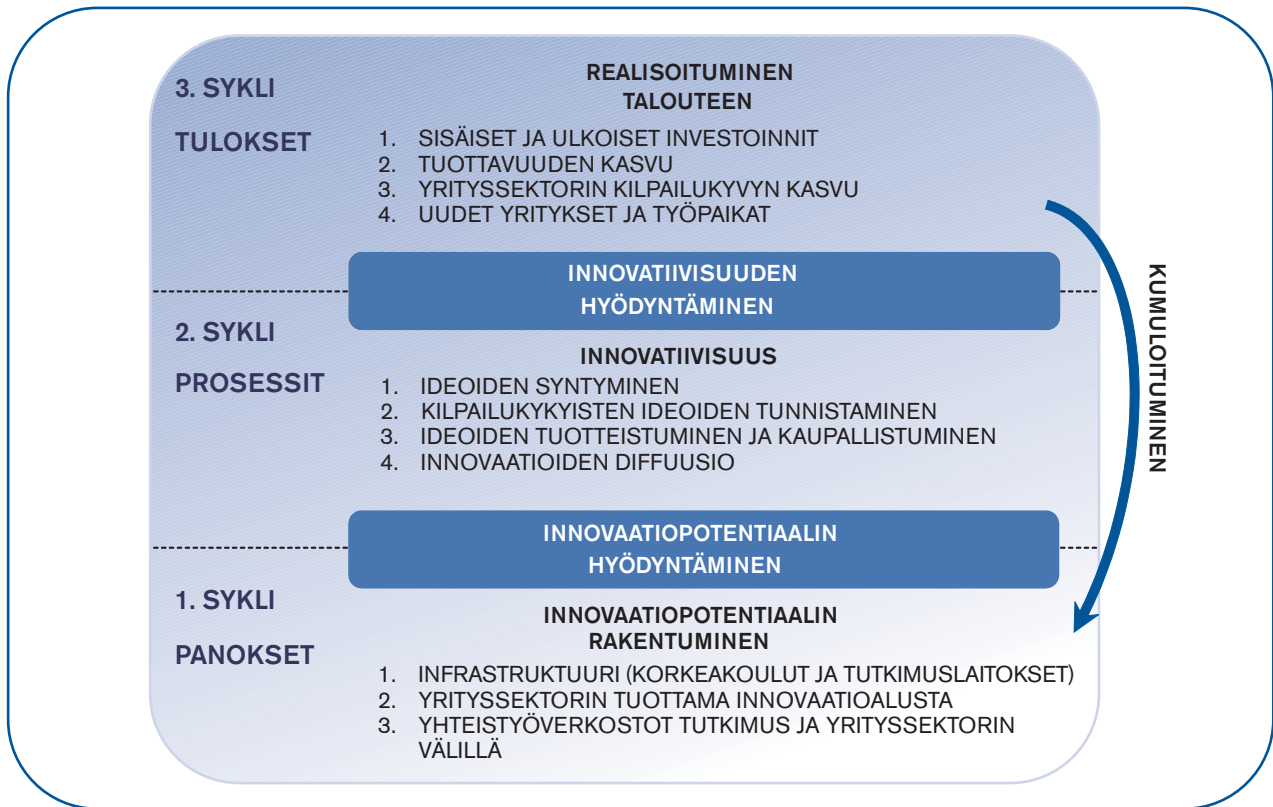
ESR -hankkeissa syntyvät innovaatiot integroituvat vahvasti julkisen sektorin organisaatioiden ja palveluiden kehittämiseen edellä esitetyn mukaisesti. On kuitenkin tärkeää huomioida, että hanketoiminnalla on myös selkeästi laajempi sidos alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja tukemiseen. Tätä roolia tarkastellaan seuraavassa luvussa 5.

5 ESR -hankkeet alueellisessa innovaatiojärjestelmässä

5.1 Innovaatiojärjestelmärooliin liittyvän tarkastelun lähtökohdat

Alueellisen innovaatiojärjestelmän toiminta voidaan jakaa kolmen syklin alle kuvion 5.1 mukaisesti. Innovaatiojärjestelmän kivijalkana voidaan pitää alueellista innovaatiopotentiaalia, jonka muodostavat lähinnä alueellinen innovaatioinfrastruktuuri mukaan lukien tutkimusyksiköt ja korkeakoulut, yrityssektorin tuottama innovaatioalusta sekä yritys- ja tutkimussektorin välinen yhteistyö. Alueellisen innovaatiopotentiaalin hyödyntämistä seuraa innovatiivisuuden kehittymisen vaihe (ideoiden läpimurto innovaatioiksi), joka pitää sisällään kilpailukykyisten ideoiden syntymisen ja tunnistamisen, niiden tuoteistamisen ja kaupallistamisen sekä innovaatioiden diffuusion (Tanewski et al, 2003). Innovatiivisuuden tehokas hyödyntäminen johtaa vastaavasti in-

novaatioiden laajempaan realisoitumiseen aluetalouteen, joka ilmenee investointien, tuottavuuden ja kilpailukyvyyn kasvuna sekä uusien yritysten ja työpaikkojen syntymisenä. (Lievonon & Lemola, 2004; Davelaar & Nijkamp, 1989; Cooke, 1998; Lundvall & Borrás, 1997). Edellä mainitut syklit voidaan mieltää jatkumoksi, jolloin selvää rajaa niiden välille ei todellisuudessa pystytä vetämään. Edelleen, ne muodostavat eräänlaisen hierarkkisen kokonaisuuden, jossa edellisen syklin toteutuminen on edellytys seuraavalle. Toisaalta innovaatioprosessi muodostuu kumulatiiviseksi - innovaatioiden realisoituminen talouteen mahdollistaa suurempien resurssien kohdistamisen innovaatiopotentiaalin kehittämiseen.

Kuvio 5.1 Innovaatiojärjestelmän syklit (vrt. Brunila et al., 2004; Davelaar & Nijkamp, 1989; Lievonen & Lemola, 2004; MEANS, 1999)

Osaamisen kehittämisen kautta ESR -toimenpiteillä on osaltaan mahdollista tukea alueellisen innovaatiopotentialin rakentumista, innovatiivisuuden muodostusta sekä edelleen innovaatioiden realisoitumista aluetalouteen. Seuraavassa tarkastellaan ESR -hankkeiden kytkeytymistä alueellisen inno-

vaatiojärjestelmän kehittämiseen pilottimaakunnissa. Aluksi käydään läpi haastatteluaineistojen analysoinnissa käytetyt luokitukset innovaatioisykleittäin, ja tämän jälkeen esitetään näihin luokitteluihin perustuvat empiiriset tulokset ja johtopäätökset.

5.2 ESR -hanketoiminta eri innovaatioisykleissä

ESR -hankkeiden alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen liittyvän sidoksen osalta on tärkeä huomata, että hanketoiminnan rooli painottuu vahvasti innovaatiojärjestelmän prosessien tukemiseen, ollen näin pääasiassa välillistä. Toteutetussa tarkastelussa huomio kiinnittyy edelliseen perustuen erityi-

sesti siihen, miten ESR -hankkeet tukevat ja ovat edesauttamassa alueellisen innovaatiopotentialin rakentumista, innovatiivisuutta sekä innovatiivisuuden hyödyntämisen kautta niiden laajempaa realisoitumista aluetalouteen. Taulukossa 5.1 on esitetty tiivistetysti luokitukset, joita hyödynnettiin alueellisen innovaatiojärjestelmään liittyvän haastatteluaineiston analysoinnissa.

Taulukko 5.1 Tarkastelussa käytetyt luokitukset (ei poissulkeva)

(I) Innovaatiopotentialin rakentumisen tukeminen (SYKLI 1)

Korkeakoulutus ja perustutkimus	Hankkeet, joissa on painotettu korkeakoulututkintojen, jatkotutkintojen, perustutkimuksen tai korkeakoulutuksen kehittämiseen tähtäviä toimia
T&K -palvelut	Hankkeet, joissa on painotettu T&K -palveluiden käynnistämiseen ja kehittämiseen tähtäviä toimia
T&K -verkostot	Hankkeet, joissa on painotettu yritysten ja tutkimusyksiköiden välisen verkostoitumisen tukemista
Yritysten innovaatiopotentiali	Hankkeet, joissa on painotettu yritysten T&K -valmiuksien edistämistä, yritysten henkilöstön jatkokoulutusta tieteen ja teknologian alalla tai yritysten strategisten ennakointivalmiuksien kehittämistä

(II) Innovatiivisuuden edistäminen (SYKLI 2)

Yritysten liiketoimintaosaaminen	Hankkeet, joissa on painotettu yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämistä
Tuotteistaminen ja tuotekehitys	Hankkeet, joissa on painotettu konkreettista yritysten tuotekehitystä tai tuotteistamisen edistämistä
Innovaatioiden diffuusio	Hankkeet, joissa on painotettu teknologisten innovaatioiden diffuusion tukemista yrityksiin

(III) Innovatiivisuuden alueellisen realisoitumisen edistäminen (SYKLI 3)

Laaja toimialakehittäminen	Hankkeet, jotka ovat merkittäviä toimialakohtaisia kehittämishankkeita ja joissa pyritään laajasti eri osa-alueiden kehittämiseen (mm. sateenvarjohankkeet)
Vertikaalinen verkostoituminen	Hankkeet, joissa on painotettu alueellisten alihankintaketjujen kehittämistä, klusteripohjaista yritystoiminnan kehittämistä sekä innovaatioiden vertikaalista siirtoa
Horisontaalinen verkostoituminen	Hankkeet, joissa on painotettu toimialojen välistä horisontaalista verkostoitumista ja innovaatioiden toimialojen välistä siirtoa
Kasvuyritysten tukeminen	Hankkeet, joissa on painotettu kasvuyritysten tunnistamista ja yritysten kasvun tukemista innovaatioita hyödyntämällä

5.3 ESR -hankkeiden rooli alueellisen innovaatiopotentialin rakentamisessa

Taulukossa 5.2 on esitetty haastateltujen hankkeiden nivelyminen alueellisen innovaatiopotentialin kehittämiseen (sykli 1). Hankkeen päätyypin mukaisesti tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseen tähtävien hankkeiden osuus oli edellisten väliraporttien tulosten perusteella hyvin pieni sekä kansallisella että pilottimaakuntatasolla (Ritsilä & Haukka, 2001; Ritsilä & Haukka, 2005). Haastateluaineiston perusteella ESR -toiminnalla on kuitenkin merkittävä rooli innovaatiopotentialin kehittämisessä myös muiden hanketyyppien kautta. Lukumääräisesti tarkasteltuna 27 % haastatelluista hankkeista tähtäsi alueellisen innovaatiopotentialin kehittämiseen, ja vastaavasti julkisesta rahoituksesta (ESR + valtio) 21 % oli kohdennettu pilottimaakuntien innovaatiopotentialin kehittämiseen. Merkittävimmin toimenpiteissä painottuivat pilottimaakuntien innovaatioinfrastruktuurin muodostuksen tukeminen korkeakoulujen perus- ja jatkotutkimusten, perustutkimuksen sekä korkeakoulutuksen yleisen kehittäminen kautta.

Edellisten lisäksi haastatelluissa hankkeissa painottui vahvasti myös yritysten innovaatiopotentialin kehittäminen, joka käsittää yritysten T&K -valmiuksiin kytkeytyvää osaamisen kehittämistä sekä yritysten ennakkointivalmiuksien parantamista. Ennakkointivalmiuksien kehittäminen hankkeissa kohdistui mm. teknologia- ja markkinamuutosten ennakkointiin, joka tukee osaltaan yritysten valmiuksia olla oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa hyödyntämässä tai tuottamassa innovaatioita. Alueellisen innovaatiopotentialin rakentamiseen tähtävissä hankkeissa toimialafokusointi oli selkeästi keskimääräistä vahvempaa suhteessa muihin hankkeisiin⁷.

Myös hankkeissa toteutettua alueellisten T&K -palveluiden kehittämistä voidaan pitää merkittävänä

alueellisen innovaatiopotentialin rakentamisen kannalta. T&K -palveluilla on tärkeä merkitys innovaatiojärjestelmän toiminnassa, sillä ne välittävät uutta osaamista asiakasyrityksiinsä ja vahvistavat teknologisesti kypsilläkin aloilla yritysten innovaatiokapasiteettia (Järvinen et al, 2001; Kolehmainen, 2001; Palmberg, 2000). Sitä vastoin alueellisten innovaatiojärjestelmien kehittämisen yhteydessä usein painotettu yritysten ja tutkimusyksiköiden T&K -verkostojen kehittäminen painottuu hankkeissa yllättävän vähän (taulukko 5.2).

Innovaatiopotentialin kehittämiseen tähtävistä hankkeista ainoastaan 11 % painotettiin keskus- ja reuna-alueyhteistyön kehittämistä erittäin paljon, eikä yhteistyön painottuminen juurikaan eronnut muiden hankkeiden profiilista. Lisäksi innovaatiopotentialin rakentamiseen tähtävät hankkeet painotuvat vahvasti maakuntien keskusalueille. Positiivisena tuloksena voidaan kuitenkin pitää sitä, että 13 % innovaatiopotentialin kehittämiseen tähtävistä hankkeista kytkeytyi EAKR -rahoituksella toteutettaviin hankkeisiin. Käytännössä lähes kaikki EAKR -kytköksen omaavat hankkeet kohdistuivat juuri alueellisen innovaatiopotentialin kehittämiseen. Näin ollen osassa hankkeita innovaatioinfrastruktuurin kehittämiseen on eri rahastojen kautta yhdistetty sekä ESR -rahoituksella tapahtuva osaamisen kehittäminen että EAKR -rahoituksella tapahtuvat infrastruktuuri-investoinnit. On kuitenkin huomattava, että määrällisesti näitä hankkeita ei ole kovinkaan monta.

⁷ Innovaatiopotentialin rakentamiseen tähtävissä hankkeissa lähes 64 % pyrittiin tiettyjen toimialojen kehitysedellytysten luomiseen ja kehittämiseen. Vahvimmin hankkeissa painottuivat informaatioteknologia, elektroniikateollisuus, koneiden ja laitteiden valmistus sekä metalliteollisuus, graafinen teollisuus sekä puuteollisuus. Näin ollen innovaatiopotentialin kehittämisessä painopiste on ollut sekä uusien kasvualojen alkuvaiheen tukemisessa että perinteisten toimialojen uudistamisessa.

Taulukko 5.2 ESR -hankkeiden niveltymisen alueellisen innovaatiopotentiaalin rakentamiseen (sykli 1)

Alueellisen innovaatiopotentiaalin osatekijä (N=237)	Osatekijöiden edistämisen painottuminen hankelukumäärittäin (%)	Sisältöpainopiste
Korkeakoulutus ja perustutkimus	40 (17)	Korkeakoulututkinnot, jatkotutkinnot, tutkimus, korkeakoulutuksen kehittäminen
T&K -palvelut	16 (7)	T&K -palveluiden käynnistäminen ja kehittäminen
T&K -verkostot	10 (4)	Yritysten ja tutkimus- ja kehittämissyksiköiden verkostoitumisen edistäminen
Yritysten innovaatiopotentiaali	35 (15)	Yritysten T&K -valmiudet, yritysten henkilöstön jatkokoulutus tieteen ja teknologian alalla, yritysten strategiset ennakoitavallisuudet

Pilottimaakunnittain tarkasteltuna innovaatiopotentiaalin rakentamista edistäviä hankkeita on sekä niille kohdennetulla julkisella rahoituksella että hankkeiden määrällä mitattuna keskimääräistä enemmän Päijät-Hämeessä verrattuna muihin pilottimaakuntiin. Innovaatiopotentiaalin kehittämisen eri osa-alueiden suhteellisen osuuden perusteella, Satakunta eroaa selkeästi muista pilottimaakunnista keskimääräistä vähäisemmällä painottumisella korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseen, T&K -verkostojen edistämiseen sekä yritysten innovaatiopotentiaalin kehittämiseen. Tosin Satakunnassa painottui muita pilottimaakuntia vahvemmin alueellisten T&K -palveluiden kehittäminen. Maa-

kuntien eroja tarkasteltaessa huomionarvoista on myös se, että Päijät-Hämeessä on selkeästi eniten pyritty kehittämään yritysten innovaatiopotentiaalia (ks. liite 3)⁸.

Hallinnonaloittaiset erot haastattelujen perusteella noudattelevat pitkälti niiden perustehtävän jakoa innovaatiopotentiaalin rakentamiseen tähtäviin toimien osalta. Erityisesti innovaatiopotentiaalin kehittäminen painottuu OPM:n ja SM:n hallinnonaloilla, joissa alueellisen innovaatiopotentiaalin kehittämisen painopiste on ollut korkeakoulutuksen ja tutkimuksen edistämässä. Lisäksi SM:n hallinnon alalla on selkeästi painottunut alueellisten T&K -palveluiden kehittäminen. Huomionarvoista on

⁸ Tilastollisesti tarkasteltuna innovaatiopotentiaalin rakentamiseen tähtäävät toimet painottuvat yhtä paljon maakunnissa. Innovaatiopotentiaalin kehittämisen eri osa-alueiden kohdalla on löydettävissä eroja yritysten innovaatiopotentiaalin osalta. Tulokset on esitetty liitteessä 3.

myös KTM:n hallinnonalan hankkeiden vahva kytkeytyminen yritysten innovaatiopotentialin kehittämiseen.

Haastattelujen perusteella innovaatiopotentialin rakentamisen tukemisessa toimijoina painottuvat erityisesti korkeakouluyksiköt ja alueelliset kehitysyhtiöt (taulukko 5.3). Kehitysyhtiöiden osalta painottuvat niiden perustoiminnan mukaisesti yritysten innovaatiopotentialin kehittäminen, ja vastaavasti ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kohdalla painopiste on tutkintojen tuottamisessa sekä korkeakoulutuksen kehittämisessä. OPM:n linjausten mukaisesti korkeakoulujen toteuttamissa hankkeissa painottuu lisäksi ns. kolmanteen tehtävään liittyvä välittäjäorganisaatirooli⁹ innovaatiojärjestelmän tukemisessa (Koskenlinna, 2004). Tämä näkyy korkeakoulujen toteuttamien hankkeiden vahvana niveltymisenä T&K -palveluiden kehittämiseen, innovaatioverkostojen rakentamiseen sekä yrityssektorin innovaatiopotentialin kehittämiseen.

5.4 ESR -hankkeet alueellisen innovatiivisuuden tukemisessa

Haastatelluista hankkeista 21 % pyrittiin vahvistamaan innovatiivisuutta. Hankkeiden julkisen rahoituksen mukaan tarkasteltuna 22 % resursseista oli sidottu innovaatiopotentialin hyödyntämistä (sykli 2) tukeneisiin hankkeisiin (taulukko 5.4). Innovatiivisuuden kehittämisen osa-alueet ovat painottu-

neet hankkeissa varsin tasaisesti liiketoimintaosaamisen, tuotteistamisen ja tuotekehityksen sekä innovaatioiden diffuusion edistämiseen yrityksissä. Innovatiivisuutta tukeneista hankkeista ainoastaan 8 % pyrki edistämään keskus- ja reuna-alueiden yhteistyötä. Tämä kertoo osaltaan karua kieltä innovaatioverkostoille tyypillisestä keskusalueorientoituneisuudesta.

Maakunnittain tarkasteltuna, innovatiivisuuden edistämiseen tähtäävät interventiot painottuvat sekä rahoituksella että hankemäärillä tarkasteltuna keskimääräistä vähemmän Keski-Suomessa. Päijät-Hämeessä hanketoiminta on painottunut erityisesti tuotteistamisen ja tuotekehityksen sekä teknologisten innovaatioiden diffuusion tukemiseen suhteessa muihin pilottimaakuntiin¹⁰. Hallinnon aloittain tarkasteltuna yrityssektorin innovatiivisuuden kehittäminen painottuu luonnollisesti KTM:n hallinnonalalla (liite 3).

Innovaatiopotentialin hyödyntämisen tukemiseen niveltyvät keskeiset toimijat on esitetty taulukossa 5.5. Innovatiivisuuden edistäminen painottuu vahvimmin kehittämissyhtiöiden, yritysten sekä yritysostojen toteuttamisessa hankkeissa. Kehittämissyhtiöiden ja yritysten toteuttamissa hankkeissa painottuvat selkeästi keskimääräistä enemmän kaikki osa-alueet. Korkeakoulujen ja kehittämissyhtiöiden hankkeiden kohdalla innovaatiopotentialin hyödyntämisen tukeminen kytkeytyy läheisesti välittäjäorganisaatiotoimintaan mukaan lukien yrityshautomopalvelut.

⁹ Innovaatiokirjallisuudessa välittäjäorganisaatiot edustavat useita erilaisia organisaatiotyyppisiä julkishallinnosta yksityisen sektorin organisaatioihin ja yrityksiin. Ne edistävät innovaatioprosessin toimintaa tarjoamalla ja välittämällä osaamista innovaatioprosessin kaikissa vaiheissa ideasta kehitysvaiheeseen ja edelleen markkinoille viemisessä. Ne on synnytetty korjaamaan innovaatioympäristön toimivuudessa olevia puutteita. Julkisen innovaatiopolitiikan piiriin ne kuuluvat siksi, että suuri osa niiden liiketoimintatuloista perustuu suoraan tai epäsuoraan julkiseen projektirahoitukseen. (Koskenlinna, 2004). On huomattava, että tässä yhteydessä välittäjäorganisaatioilla ei viitata ESR-kontekstin käsitteeseen, jossa sillä tarkoitetaan organisaatiota, joka toimii hankkeen toteuttajatahona ja kanavoii rahoitusta pienille toimijoille sateenvarjohankkeen kautta.

¹⁰ Tilastollisesti innovatiivisuuden tukemisessa ei maakuntien välillä ollut eroja. Innovatiivisuuden edistämisen osa-alueiden tilastolliset merkittävät erot olivat Satakunnan painottuminen voimakkaammin liiketoimintaosaamisen kehittämiseen ja vastaavasti heikompi painottuminen teknologisten innovaatioiden diffuusion edistämiseen (liite 3).

Taulukko 5.3 ESR -toimijat innovaatiopotentialin rakentumista tukevilla hankkeissa (sykli 1)

Toteuttaja-organisaatio	Ikm	Innovaatiopotentialin tukeminen	OSA-ALUE (ei poissulkeva)			
			Korkeakoulutus ja tutkimus	T&K -palvelut	T&K -verkostot	Yritysten innovaatiopotentiali
Korkeakoulu	n=69	64 %	51 %	19 %	12 %	29 %
Aikuiskoulutusyksikkö	n=14	7 %	0 %	7 %	7 %	0 %
Muu oppilaitos / koulutuskuntayhtymä	n=65	8 %	2 %	0 %	0 %	6 %
Kaupungin / kunnan organisaatioyksikkö	n=20	15 %	10 %	10 %	5 %	5 %
TE-keskus, työvoimaosasto	n=5	20 %	0 %	0 %	0 %	20 %
TE-keskus, yritysosasto	n=2	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Työvoimatoimisto	n=6	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Muu julkisen sektorin yksikkö	n=18	11 %	6 %	0 %	0 %	6 %
Kehittämissyhtiö	n=15	47 %	7 %	0 %	0 %	47 %
Kolmas sektori	n=12	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Yritys	n=11	9 %	0 %	0 %	0 %	9 %
Kaikki	N=237	27 %	17 %	7 %	4 %	15 %

Taulukko 5.4 ESR -hankkeiden niveltymisen innovatiivisuuden edistämiseen (sykli 2)

Alueellisen innovatiivisuuden osatekijä (N=237)	Osatekijöiden edistämisen painottuminen hankelukumäärittäin (%)	Sisältöpainopiste
Yritysten liiketoiminta-osaaminen	25 (11)	Yritysten liiketoimintaosaamisen kehittäminen
Tuotteistaminen ja tuotekehitys	21 (9)	Konkreettinen yritysten tuotekehityksen tukeminen sekä tuotteistamisen edistäminen
Teknologisten innovaatioiden diffuusio (yrityssektori)	23 (10)	Yritysten teknologiaosaamisen edistäminen ja innovaatioiden diffuusion tukeminen (mm. sähköisen liiketoiminnan edellytysten tukeminen, teknologia konsultointi, teknologiset ratkaisut tuotantojärjestelmissä)

Merkittävimmät vaikutukset innovatiivisuuden tukemiseen tähdänneissä hankkeissa kytkeytyvät toimenpiteiden mukaisesti yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämiseen. Pääsääntöisesti vaikutukset yritysten liiketoimintaosaamisen kehittämiseen ovat olleet tarkastelluissa hankkeissa varsin kokonaisvaltaisia, markkinointiosaamisen kehittyminen painotuksessa kuitenkin vahvimmin. Liiketoimintaosaamisen kehittämisen lisäksi hankkeiden vaikutukset ovat kohdistuneet yritysten tuotteistamis- ja tuotekehitysosaamisen parantumiseen. Toisaalta vain marginaalisessa osassa hankkeita on tuloksena ollut yrityksen kannalta esim. konkreettiset parannetut tuotteet tai tuotemallistot. Teknologisten innovaatioiden diffuusion osalta pääosa vaikutuksista on ESR-toiminnalle tyypillisesti niveltynyt osaamisen kehittämisen kautta yritysten kykyyn soveltaa ja omaksua uusia innovaatioita. Tämän lisäksi hankkeissa on kuitenkin painottunut erityisesti konsultoinnin kautta teknologisten investointien edistäminen ja yritysten tuotantojärjestelmien kehittäminen. Merkittävin yksittäinen sovellusalue on ollut ICT- ja ympäristötekniikan diffuusion edistäminen mm. toimitusketjuihin ja alihankintajärjestelmiin.

5.5 ESR -hankkeiden rooli innovatiivisuuden alueellisen realisoitumisen edistämässä

Keskeinen haaste innovaatiojärjestelmän toiminnan tukemisessa on innovaatiopotentiaalın edistämisen sekä innovatiivisuuden hyödyntämisen osa-alueiden lisäksi innovatiivisuuden laajemman hyödyntämisen ja realisoitumisen edistäminen aluetaloudessa (sykli 3). Haastattelujen perusteella ainoastaan 8 % hankkeista tähtäsi innovaatiotoiminnan realisoitumisen edistämiseen laajan toimialakehittämisen, vertikaalisen ja horisontaalisen verkostoitumisen tai kasvuyrittäjyyden tukemisen kautta. Julkisen sektorin rahoituksesta 7 % oli kohdennettu näihin hankkeisiin. Pääasiallisesti innovatiivisuuden laajempi hyödyntäminen kytkeytyi lähinnä alihankintajärjestelmien kehittämiseen (ks. taulukko 5.6), joka toisaalta on tutkimusten perusteella tärkeässä roolissa tiedon ja osaamisen siirtymisen sekä innovaatioiden

syntymisen ja hyödyntämisen kannalta (Lievonen & Lemola, 2004; Koschatzky & Sternberg, 2000). Tämä selittyy pitkälti sillä, että yritykset voivat kasvattaa tuotantojärjestelmänsä tehokkuutta tai tuoda markkinoille uusia tuotteita usein vain, jos alihankkijoilla on valmius tuottaa markkinoille uusia/uudistettuja tuotteita. Toisaalta, vahvempi horisontaalinen orientoituminen kehittämisessä mahdollistaisi esimerkiksi teknologiatoimialojen innovaatioiden soveltamisen edistämisen esim. perinteisille vahvuustoimialoille ja palvelusektorille.

Pilottimaakunnittain tarkasteltuna realisoitumisen tukeminen painottuu yhtä vähäisellä osuudella kaikissa maakunnissa, eikä realisoitumisen tukemiseen kytkeytyvien hankkeiden vähäisen määrän takia osa-alueiden välisistä eroista voida juurikaan tehdä johtopäätöksiä. Sen sijaan hallinnonaloittainen tarkastelu osoittaa, että realisoitumisen tukeminen sijoittuu selkeästi KTM:n hallinnonalan hankkeisiin, myötäillen hallinnonalan peruslinjauksia ja -toimintoja (Liite 3).

Keskeisimmät hanketoimijat realisoitumisen tukemisessa ovat haastattelujen perusteella alueelliset kehittämissyhtiöt, aikuiskoulutusyksiköt ja yritykset (ks. taulukko 5.7). Kehittämissyhtiöiden rooli on lisäksi painottunut vahvasti kaikilla osa-alueilla - laajassa toimialakehittämisessä, vertikaalisessa ja horisontaalisessa verkostoitumisessa sekä kasvuyritysten tukemisessa.

Niissä harvoissa hankkeissa, joissa on pyritty tukemaan innovatiivisuuden laajempaa realisoitumista, ovat toimenpiteet kohdistuneet lähinnä laajaan toimialakehittämiseen, vertikaaliseen ja horisontaaliseen verkostoitumiseen sekä kasvuyrittäjyyden tukemiseen. Erityisesti verikaalisten verkostojen kehittäminen yhdistettynä innovatiivisuuden kehittämiseen on mahdollistanut ja aikaansaanut kokonaisten alihankintaketjujen yhteisten toimintatapojen ja tuotantoprosessien muuttumisen. Toisaalta, esimerkiksi horisontaalisen verkostoitumisen kautta on tuettu erilaisen osaamisen (mm. teknologia ja muotoilu) yhdistämistä eri toimialoilla toimivien yritysten innovaatioiden realisoitumiseksi. Toteutetut avaukset voivat osaltaan toimia kokeilevina pilotteina julkisen sektorin toiminnan edelleen kehittämisessä tällä tehtäväkentällä.

Taulukko 5.5 ESR -toimijat yritysten innovatiivisuutta edistäneissä hankkeissa (sykli 2)

Toteuttaja-organisaatio	Ikm	Innovatiivisuuden edistäminen	OSA-ALUE (ei poissulkeva)		
			Liiketoiminta osaaminen	Tuotteistaminen ja tuotekehitys	Innovaatioiden diffuusio
Korkeakoulu	n=69	23 %	9 %	10 %	10 %
Aikuislaskutusyksikkö	n=14	29 %	14 %	7 %	7 %
Muu oppilaitos / koulutus-kuntayhtymä	n=65	6 %	2 %	2 %	3 %
Kaupungin / kunnan organisaatioyksikkö	n=20	15 %	10 %	5 %	20 %
TE-keskus, työvoimaosasto	n=5	40 %	40 %	0 %	0 %
TE-keskus, yritysosasto	n=2	50 %	50 %	50 %	0 %
Työvoimatoimisto	n=6	0 %	0 %	0 %	0 %
Muu julkisen sektorin yksikkö	n=18	11 %	0 %	6 %	11 %
Kehittämissyhtiö	n=15	67 %	44 %	25 %	31 %
Kolmas sektori	n=12	0 %	0 %	0 %	0 %
Yritys	n=11	46 %	36 %	46 %	18 %
Kaikki	N=237	21 %	11 %	9 %	10 %

Taulukko 5.6 Innovatiivisuuden alueellisen realisoitumisen edistäminen (sykli 3)

Alueellisen realisoitumisen edistämisen osatekijä (N=237)	Osatekijöiden edistämisen painottuminen hankelumäärittäin (%)	Sisältöpainopiste
Laaja toimialakehittäminen	2 (1 %)	Laajat toimialakohtaiset kehittämishankkeet
Vertikaalinen verkostoituminen	13 (6 %)	Yritysten alihankintaverkostojen kehittäminen ja virtaviivaistaminen
Horisontaalinen verkostoituminen	8 (3 %)	Yritysten horisontaalisen verkostoitumisen tukeminen ja synergian etsiminen
Kasvuyritysten tukeminen	5 (2 %)	Yritysten kasvupotentiaalin tunnistaminen ja kasvuyritysten tukeminen

Innovaatioiden laajemman aluetaloudellisen realisoitumisen tukemisen vähäinen painottuminen (sykli 3) liittyy osittain siihen, että sen voidaan olettaa olevan huomattavasti haasteellisempaa innovaatiopotentialin rakentamiseen (sykli 1) ja yksittäisten yritysten innovatiivisuuden edistämiseen verrattuna (sykli 2). Tämä tulee erityisesti ilmi haastatelluista hankkeista. Osassa innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden kehittämiseen tähdänneistä hankkeissa pyrittiin realisoitumisen laajempaan tukemiseen mm. alihankintaverkostoja kehittämällä, mutta tässä ei yksinkertaisesti oltu onnistuttu, ja tavoitteista oli jouduttu tässä suhteessa tinkimään. Vaikuttaisikin siltä, ettei realisoitumisen tukemissa ole riittävän tehokkaita toimintatapoja, vaan todellinen toiminta jää tästä syystä lähinnä innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden tukemiseksi suuremmista tavoitteista huolimatta. Yksittäisissä yrityksissä

sä aikaan saadaan vaikutuksia, mutta laajempaa synergiaa ei saavuteta, ja näin ollen tulokset jäävät odotettua heikommiksi aluetaloudellisesta näkökulmasta. Jatkossa laajempien innovaatioiden realisoitumisen tukemiseen tähtäävien toimenpiteiden osalta tulisi huolehtia, että yrityksillä on riittävästi valmiuksia hyödyntää esim. korkeakoulujen tuottamaa osaamista ja innovaatiopotentialia. Lisäksi, tehokas kokonaisvaltainen innovaatiojärjestelmän kehittäminen edellyttää vahvaa keskinäistä luottamusta, yhteistä missiota ja todellista kehittämistähtahtoa eri innovaatiojärjestelmän toimijoiden välillä. Tätä tukisi osaltaan siirtyminen hanketasoisesta yhteistyöstä entistä vahvemmin pysyviin, strategiatasolta ponnistaviin yhteistyökäytäntöihin ja -menetelmiin.

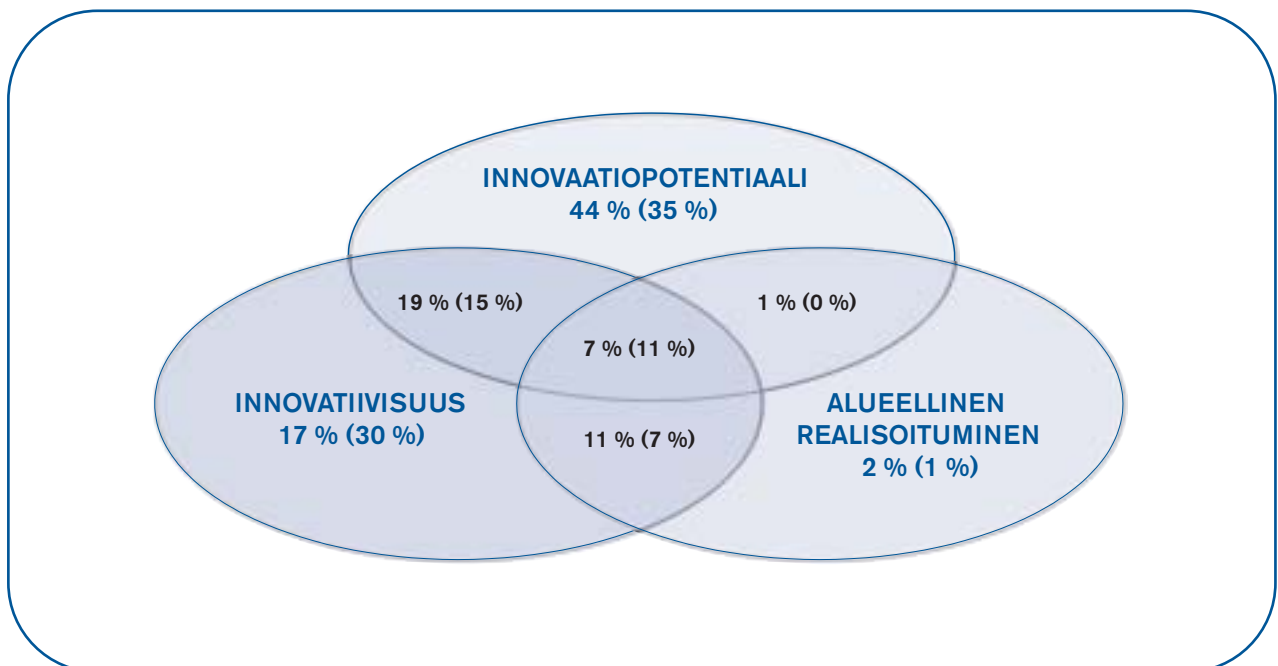
Taulukko 5.7 ESR -toimijat innovatiivisuuden alueellista realisoitumista edistäneissä hankkeissa (sykli 3)

Toteuttaja-organisaatio	Ikm	Alueellisen realisoitumisen edistäminen	OSA-ALUE (ei poissulkeva)			
			Laaja toimialakehittäminen	Vertikaalinen verkostoituminen	Horisontaalinen verkostoituminen	Kasvu-yritysten tukeminen
Korkeakoulu	n=69	6 %	0 %	4 %	7 %	1 %
Aikuiskoulutusyksikkö	n=14	21 %	0 %	21 %	0 %	0 %
Muu oppilaitos / koulutuskuntayhtymä	n=65	2 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Kaupungin / kunnan organisaatioyksikkö	n=20	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
TE-keskus, työvoimaosasto	n=5	20 %	20 %	0 %	0 %	0 %
TE-keskus, yritysosasto	n=2	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Työvoimatoimisto	n=6	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Muu julkisen sektorin yksikkö	n=18	6 %	0 %	6 %	0 %	6 %
Kehittämissyhtiöt	n=15	41 %	7 %	29 %	13 %	13 %
Kolmas sektori	n=12	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Yritys	n=11	18 %	0 %	9 %	9 %	18 %
Kaikki	N=237	8 %	1 %	6 %	3 %	2 %

5.6 Innovaatioprosessin katkeamattomuus

Innovaatioprosessien katkeamattomuuden varmistaminen lisää todennäköisyyttä sille, että sijoitetut yrityssektorin peruspanokset ja julkisen sektorin interventiot realisoituvat yksittäisten yritysten, toimialojen ja klustereiden kilpailukyvyksi ja kasvuksi. Tämä näkyy aluetalouksissa edelleen työllisyyden paranemisena, yritystoiminnan elinvoimaisuutena sekä alueellisen kilpailukyvyn kasvuna. Kuviossa 5.2 on esitetty innovaatiopotentiaalin rakentamisen sekä innovaatiopotentiaalin ja innovatiivisuuden hyödyntämisen tukemiseen kytkeytyvät toimet haasta-

telluissa hankkeissa. Tulosten perusteella sekä rahoituskellisesti että lukumääräisesti merkittävimmin painottuvat hankkeet, joissa keskityttiin pelkästään alueellisen innovaatiopotentiaalin tai innovatiivisuuden tukemiseen. Merkittävimät innovaatiocykliin yhdistelmät löytyvät vastaavasti innovaatiopotentiaalin ja innovatiivisuuden väliltä sekä innovaatiopotentiaalin ja innovatiivisuuden kombinaatioista. Kaikkiin syklien simultaaniseen tukemiseen tähtäviä hankkeita oli aineistossa 7 %, rahoituksella mitattuna 11 %.

Kuvio 5.2 Innovaatiocykliin kombinaatiot hankkeissa n=92, lkm % (ESR + valtio %)

5.7 Hankkeiden innovaatiojärjestelmäsidoskseen liittyvät keskeiset tulemat

Innovaatiojärjestelmän kehittyminen voidaan jakaa kolmen toisiaan saumattomasti seuraavan syklin alle - (1) innovaatiopotentialin vahvistumiseen, (2) innovatiivisuuden läpäisyyn ja (3) innovaatioiden aluetaloudelliseen realisoitumiseen. ESR -hanketoiminnalla on oma roolinsa edellä mainittujen syklien edistämässä. ESR -hankkeiden kytkeytymisestä alueellisiin innovaatiojärjestelmiin voidaan johtaa neljä keskeistä tulemaa.

- (1) Siitä huolimatta, että varsinaiseen T&K -toiminnan edistämiseen tähtäävien ESR -hankkeiden määrä on hyvin rajallinen, on hanketoiminnalla oma vahva roolinsa alueellisten innovaatiojärjestelmien tukemisessa myös muiden hanketyyppien kautta.
- (2) Innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden kehittäminen on ollut odotetusti keskusalueorientoitunutta. Edelleen, innovaatiojärjestelmän kehittämistä tukeneissa hankkeissa ei ole pääsääntöisesti pyritty keskus- ja reuna-alueiden yhteistyön kehittämiseen.
- (3) Innovaatiojärjestelmän kehittäminen on vahvasti painottunut ESR -hankkeissa alueiden innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden tukemiseen. Sitä vastoin laajempi alueellisen innovatiivisuuden hyödyntämisen tukeminen hankkeissa painottuu selkeästi vähemmän.
- (4) Innovaatioprosessien katkeamattomuuden turvaaminen on keskeinen tekijä innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden realisoitumisen onnistumisessa. Valtaosassa hankkeista on kuitenkin keskitytty ainoastaan yhden syklin prosessien tukemiseen.

6 Johtopäätöksiä ja toimenpidesuosituksia

ESR -asetuksessa on määritelty selkeät tavoitteet hankkeiden kautta tapahtuvalle koulutus- ja työvoimapalveluiden kehittämiseksi. Toisaalta, ESR -viitekehyksessä tavoitteeksi asetetun osaamispääoman kehittämisen kautta ESR -hankkeet nivELYVÄT vahvasti myös alueellisten innovaatiojärjestelmien edistämiseen. *ESR -hankkeiden sidos innovaatiotoimintaan muodostuu näin kaksitahoiseksi - hankkeissa itsessään syntyy innovaatioita ja toisaalta hankkeet ovat osaltaan kehittämässä alueellisten innovaatiojärjestelmien kehittymistä.*

Käsillä olevan ALUEOSAAJA -selvityksen kolmas väliraportti pyrkii edellä esitettyihin lähtökohtiin nojaten vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: (1) millaisia innovaatioita ESR -hankkeissa syntyy, mistä ne ovat lähtöisin sekä kuinka niiden diffuusio ja jatkuvuus on turvattu? (2) miten ESR -hanketoiminta nivELYTYE alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja mikä rooli toteutetuilla interventioilla on siinä? (3) Kuinka ESR -hanketoiminnan innovaatiotuotantoa ja roolia innovaatiojärjestelmässä voitaisiin edelleen vahvistaa?

6.1 Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa

Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa on liitettävissä lähinnä koulutuksen ja työllistämisen edistämiseen tähtäävien palveluiden ja järjestelmien kehittämiseen. Innovaatioiden tuottaminen tapahtuu lähinnä korkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa, kuntien ja kaupunkien organisaatioissa sekä kehittämissyöksissä. *Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että innovaatiotoiminta painottuu vahvasti julkisen sektorin toiminnan tehostamiseen.*

ESR -hankkeissa tapahtuva innovaatiotoiminta fokuSOITUU toiminnan tehostamiseen osaamisen kehittämisen ja työllistämisen saralla ensisijaisesti kehittävien (inkrementaalit) innovaatioiden kautta. Kehittävien innovaatioiden lisäksi hankkeissa on pienemmässä mittakaavassa tuotettu myös uusia palveluita ja tavoiteltu uusia asiakasryhmiä. *Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa on edelliseen pohjautuen lähinnä kehittävää.*

Innovaatiotoimintaa ovat ohjanneet vahvasti sekä

kehittäjäorganisaatioiden sisältä että ulkopuolelta havaitut ongelmat. Innovaatiot on sitä vastoin pääasiallisesti kehitetty organisaatioiden sisällä, ilman että olemassa olevia innovaatioita olisi sovellettu uudessa toimintaympäristössä (kehittäjäorganisaatioissa). *Innovaatiotoiminta ESR -hankkeissa on edellä esitetyn perusteella vahvasti kansallisesti valittuja painopisteitä noudattavaa, huomioiden kuitenkin samalla kehittäjäorganisaatioiden yksilölliset lähtökohdat.*

Hankkeiden tuottamat innovaatiot ovat pääsääntöisesti perustuneet organisaatioiden sisäiseen ja väliseen oppimiseen sekä kehittämistyöhön. Organisaatioiden välisen oppimisen ja kehittämistyön kautta toiminta pitää vahvasti sisällään sosiaalisten innovaatioiden ulottuvuuden. Sosiaalisten innovaatioiden kautta tavoitellaan toimijoille yhteisiä toimintatapojen ja -mallien muutoksia. *ESR -hankkeiden palveluiden kehittämiseen painottuvassa innovaatiotoiminnassa painottuu edellä mainitun perusteella vahvasti sosiaalisten innovaatioiden rooli.*

Hankkeiden tavoitteena on edelleen kehittää ja levittää tuotettuja innovaatioita. Toisaalta levittämiskanavia ei tarkastelluissa hankkeissa ole pohdittu riittävästi. Innovaatioiden edelleen kehittäminen ja palautteen saaminen on tukenut tiedon kumulatiota. Kehittämistyötä tehdään yhdessä muiden organisaatioiden kanssa, ja niille on olemassa jatkuvuus sisäisen kehittämisen kautta, mutta innovaatioiden levittämisen näkökulmasta on vaarana, että jäädytään "sisäpiirin kehittämisen tasolle". *Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, ettei ESR -hankkeiden kautta tuotettuja innovaatioita hyödynnetä tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.*

6.2 Kohti innovaatioperusteista ESR -hanketoimintaa

Radikaalit innovaatiot mahdollisuuksien ikkuna. Innovaatioaktiiviteetti ESR -hankkeissa perustuu lähinnä asteittaisiin kehitysprosesseihin (inkrementaalit innovaatiot), joissa uudet palvelu- tai organisointimideat lisätään ja yhdistetään olemassa oleviin prosesseihin. Radikaalejakin innovaatioita ilmenee ESR -hankkeissa, joskin harvemmin, avaten uusia teitä innovaatioaktiiviteeteille. Tämän kaltaiset "mahdollisuuksien ikkunat" ovat kuitenkin erityisen tärkeitä niin osaamispääoman kehittämisen kuin työllistämisen edistämisen tehostamisen saralla. Kyky vastata dynaamisesti toimintaympäristön muutoksiin oikea-aikaisesti ja riittävän radikaalisti on osoitus organisaatioiden oppimiskyvystä. ESR -hanketoiminnan yhteydessä tämä tarkoittaa erityisesti julkisen sektorin organisaatioiden uudistumista. Uudet avaukset sisältävät suuria mahdollisuuksia. Samalla niihin sisältyy myös merkittäviä epäonnistumisen riskejä, joka osaltaan selittää niiden harvalukuisuutta. Mestari-tekokset ovat harvinaisia, mutta sitäkin arvokkaampia. Jatkossa tulisikin ohjelmityössä entistä enemmän pyrkiä ottamaan hallittuja riskejä aitojen uusien ja kilpailukykyisten palvelu- ja organisointimideainnovaatioiden tuottamiseksi. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa tietyn rahoitusosuuden ohjaamista ja käyttämistä riskipitoisten radikaalisten innovaatioiden tuottamiseen kehittäjäorganisaatioissa.

Toimenpidesuositus:

- Hankerahoitusta tulisi tietoisesti lisätä uutta luoviin ja riskejäkin sisältäviin koulutuksen ja työllistämisen tehostamiseen tähtäävien innovaatioiden tuottamiseen.

Hankkeiden innovaatiotoiminnan konkretisointi. ESR:n strategiset lähtökohdat niin asetuksen kuin kansallisen viitekehyksen kautta painottavat toiminnan kehittävää ja innovatiivista luonnetta. Toistaiseksi, hankkeiden innovatiivisuuden sisällön määrittely niin tavoitteiden kuin seurannan osalta on pitänyt irrallisten ja varsin yleisten määritelmien

tasolla. Edellä mainitusta johtuen, ESR -toiminnan innovatiivisuus kohtaa helposti kritiikkiä ja aliarviointia. Jatkossa tulisi pyrkiä entistä konkreettisemmin määrittelemään niin tavoitteenasettelun kuin seurannan osalta, mitä hankkeissa tapahtuvalle innovaatioaktiiviteetilla tarkoitetaan. Hanketoiminnan innovaatioaktiiviteetin kohdistuessa lähinnä julkisen sektorin innovaatioprosesseihin, eräs soveltuva tapa olisi hyödyntää tämän arvioinnin yhteydessä käytettyjä innovaatioperusteiden ja -tytologioiden luokituksia. Edellä mainittu toimintatapa edesauttaisi hankkeissa tapahtuvan innovaatiotoiminnan haltuunottoa ja tehostaisi osaltaan myös innovaatioiden laajempaa hyödyntämistä. Innovaatioiden asianmukaisen seurannan kautta luotaisiin samalla pohja hyvien toimintamallien kartoittamiselle. Lisäksi, eri innovaatiotyyppien osalta on relevanttia tarkastella erilaisia tekijöitä niin tuloksellisuuden kuin tehokkuuden suhteen.

Toimenpidesuositus:

- Hankkeissa tavoiteltava ja tapahtuva innovaatiotoiminta tulisi tehdä läpinäkyväksi ja määritellä konkreettisemmin hyödyntäen yksinkertaisia, mutta järjestelmällisiä tytologioita. Seurannan kautta tuotettavaa informaationsisältöä innovaatioista tulisi rakentaa siten, että sitä kyettäisiin aktiivisesti hyödyntämään innovaatioiden edelleen kehittämiseksi ja laajemmaksi soveltamiseksi.

Sosiaalisten innovaatioiden tehokkaampi hyödyntäminen. Innovaatioiden tuottamisessa on tehty merkittävästi yhteistyötä eri toimijoiden kesken ESR -hankkeissa. Sosiaalisia innovaatioita voidaan pitää keskeisenä instrumenttina innovaatioiden tuottamisessa ja diffuusiossa. Sosiaaliset innovaatiot toimivat perustana onnistuneelle innovaatioiden tuottamiselle ja hyödyntämiselle sekä innovaatioprosessiin liittyvälle palautejärjestelmälle ja innovaatioiden edelleen kehittämiseksi. Sosiaalisten innovaatioiden kehittyminen on kumulatiivista. Samalla kun ne lisäävät uusia näkökulmia ja ideoita, ne uudistavat siihen osallistuvia instituutioita. Edelleen, uudistuneet organisaatiot ovat avoimempia uusille näkökulmille ja

ideoille. Julkisen sektorin toimijoiden uudistuminen niveltyy vahvasti näin sosiaalisiin innovaatioihin. Jatkossa tulisi sosiaalisten innovaatioiden osalta kiinnittää erityistä huomiota edellä esitettyyn kumulatiiviseen oppimisprosessiin. Tämä tarkoittaa käytännössä hanketoiminnalla käynnistettyjen sosiaalisten innovaatioiden ja yhteistyöprosessien jatkuvuuden turvaamista hankkeiden jälkeen. Hankkeissa kehitetyt sosiaaliset innovaatiot tulisi mieltää alkupisteenä pitkäjänteiselle, projektin jälkeen jatkuvalla oppimisprosessille.

Toimenpidesuositus:

- Hanketoiminnan kautta kehitettyjen sosiaalisten innovaatioiden ja yhteistyörakenteiden osalta jatkuvan oppimisprosessin turvaamiseen tulisi kiinnittää huomiota jo hankkeiden alkumetreiltä. Myös hankkeiden resursseja tulisi ohjata tuntuvasti tähän käyttöön.

Innovatiivisuuden kolmikanta. Onnistuneen palveluinnovaation lähtökohtana voidaan pitää kolmea avaintekijää: (1) kysyntälähtöisyyttä, (2) substanssi-osaamista ja (3) kehittämisosaamista. Kysyntälähtöisyys edesauttaa innovaatioiden diffuusiota käytäntöön. Substanssiosaaminen varmistaa, että innovaatio on realistinen ja käytännöllinen. Kehittämisosaamista tarvitaan puolestaan, että innovaatioprosessi toteutetaan asianmukaisella tavalla aina taustaselvityksistä testaukseen, käyttöönottoon ja vakiinnuttamiseen saakka. Edellä mainitut lähtökohtien toteutuminen tulisi varmistaa erityisesti riskipitoisten innovaatioihin tähtävien hankkeiden osalta.

Toimenpidesuositus:

- Hankkeissa tapahtuvan innovaatiotoiminnan osalta tulisi varmistaa jo päätösvaiheessa, että innovaatioprosessi perustuu kysyntälähtöisyyteen, riittävään substanssiosaamiseen ja kehittämisosaamiseen.

Jatkuvuuden konkretisointi. Tarkastelluissa ESR -hankkeissa on kiitettävästi kiinnitetty huomiota tulosten levittämisen ja käynnistettyjen kehittämisprosessien jatkuvuuden tärkeyteen. Valtaosassa projek-

teista molemmat edellä mainitut osa-alueet koettiin tärkeäksi, ja tavoitteenasettelun näkökulmasta voidaan todeta hankkeiden pyrkivän rekursiiviseen jatkuvuuteen, jossa edelleen kehittäminen ja levittäminen ovat vahvasti vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tavoitteenasettelun tuottama kuva ideaalitalanteesta heikkenee kuitenkin, kun jatkuvuuteen liittyvää konkreettista toimintaa tarkastellaan lähemmin. Tämä pätee erityisesti tuotettujen innovaatioiden ja hyvien käytänteiden levittämiseen. Tarkasteluissa hankkeissa levittämiskanavia kyettiin konkretisoimaan varsin heikosti, ja myös nimetyt kanavat muodostuivat varsin pintapuolisiksi käsittäen lähinnä julkaisuja ja muita ei vuorovaikutteisia levittämismuotoja. Jatkossa tulisikin hankkeissa tuotettujen innovaatioiden osalta erityistä huomiota kiinnittää siihen, miten laajempi diffuusio saadaan varmistettua. Hankkeissa tulisi määritellä jo suunnitteluvaiheessa niissä kehitettävien/tuotettujen innovaatioiden osalta konkreettisesti, kuinka jatkuvuus aiotaan turvata. Levittämisen osalta painopistettä tulisi siirtää vuorovaikutteisempaan suuntaan eli tiedottamisesta aktiiviseen edelleen kehittämiseen ja hyödyntämiseen.

Toimenpidesuositus:

- Hankkeissa tuotettujen innovaatioiden levittämisen ja edelleen kehittämisen osalta tulisi erityistä huomiota kiinnittää suunnitelmien konkreettisuuteen ja laatuun. Aito innovaatioiden laajempi soveltaminen vaatii pohjakseen aktiivisen vuorovaikutusprosessin tuottajan ja hyödyntäjän välillä.

6.3 ESR -toiminnan integroituminen alueelliseen innovaatiojärjestelmään

ESR -hankkeet edistävät osaltaan korkeakoulujärjestelmän ja tutkimusyksiköiden toimintaa, yritysten innovaatiopotentialin kehittymistä, innovaatioiden tuotteistamista ja kaupallistamista sekä innovatiivisuuden laajempaa alueellista hyödyntämistä. *Kokonaisuudessaan ESR -hanketoiminnan roolia eri innovaatiojärjestelmän kehitysvaiheissa voidaan luonnehtia toiminnan edellytyksiä luovaksi ja tukevaksi.*

Siitä huolimatta, että varsinaiseen T&K -toiminnan edistämiseen tähtäävien ESR -hankkeiden määrä on hyvin rajallinen, on hanketoiminnalla oma vahva roolinsa alueellisten innovaatiojärjestelmien tukemisessa. Hanketoiminta integroituu vahvasti alueellisten innovaatiojärjestelmien kehittämiseen myös muiden kuin varsinaisten T&K -hankkeiden kautta. *Kokonaisuudessaan tarkasteltujen hankkeiden voidaan katsoa kytkeytyvän vahvasti alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen.*

Innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden kehittäminen on ollut odotetusti keskusalueorientoitunutta. Edelleen, innovaatiojärjestelmän kehittämistä tukeneissa hankkeissa ei ole pääsääntöisesti pyritty keskus- ja reuna-alueiden yhteistyön kehittämiseen. *Innovaatiojärjestelmän kehittäminen perustuu alueellisesti vahvojen keskusalueiden tukemiseen, mutta selkeä puute hankkeissa on keskus- ja reuna-alueyhteistyön puuttuminen.*

Innovaatiojärjestelmän kehittäminen on vahvasti painottunut ESR -hankkeissa alueiden innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden tukemiseen. Sitä vastoin laajempi alueellisen innovatiivisuuden hyödyntämisen tukeminen hankkeissa painottuu selkeästi vähemmän. Tavoitteenasettelussa innovatiivisuuden realisoitumisen tukeminen on ollut toteutuma vahvemmin esillä. *ESR -hankkeilla on edellä esitetyn perusteella vahva sidos alueellisen innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden edistämiseen. Sitä vastoin laajempi realisoitumisen tukeminen on haastavampaa, eikä siihen ole kyetty vakuuttavasti vastaamaan.*

Innovaatioprosessien katkeamattomuuden turvaaminen on keskeinen tekijä innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden realisoitumisen onnistumisessa. Valtaosassa hankkeista on kuitenkin keskitytty ainoastaan yhden syklin prosessien tukemiseen. *ESR -hanketoiminnan alueellisten innovaatiojärjestelmää tukevan roolin onnistuminen jääkin suurelta osin sen varaan, kuinka hyvin erillisten hankkeiden ja muiden tukimuotojen kombinaatioiden kautta tavoitetaan katkeamattomia innovaatioprosesseja.*

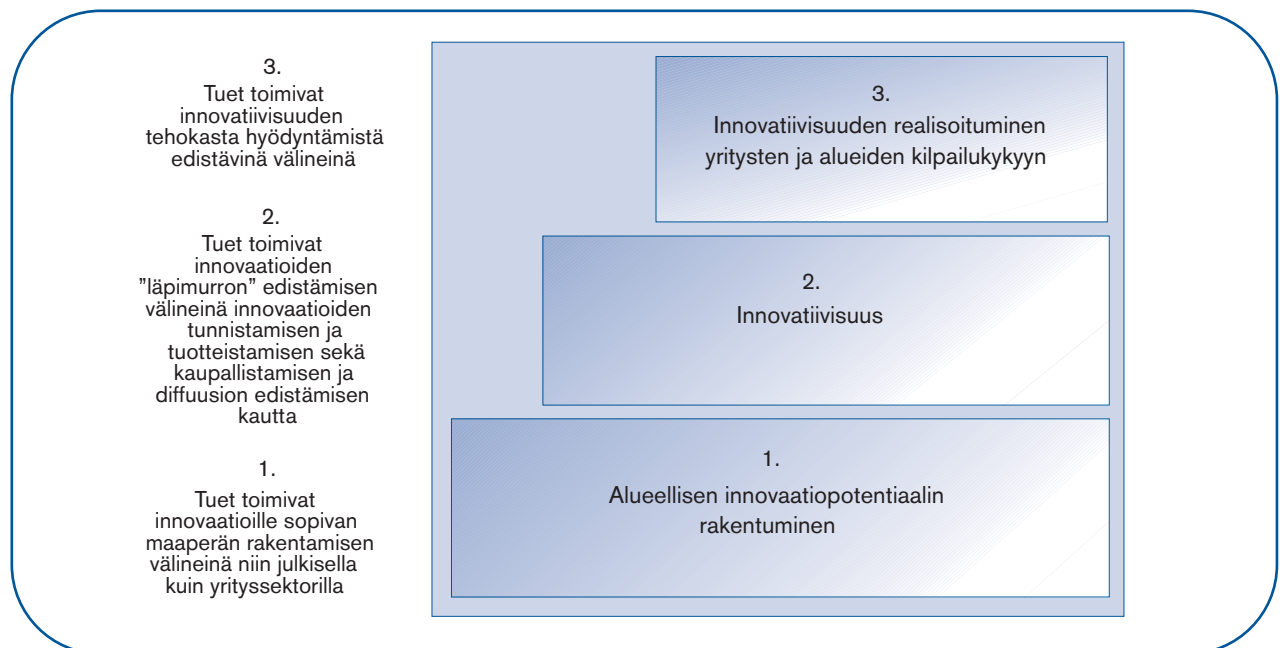
6.4 Alueellisen innovaatiojärjestelmäsidos edelleen kehittäminen

Innovaatioketjujen katkeamattomuuden turvaaminen. ESR -toimintaan sisältyy paljon elementtejä, joilla pyritään tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseen, teknologian kehittämiseen ja diffuusiioon sekä uusien innovaatioiden synnyttämiseen ja kaupallistamiseen. Innovatiivisuuden ja tavoitteellisen verkostoitumisen edistämisen kautta pyritään tukemaan edistyneiden innovaatioverkostojen rakentumista. Usein toimenpiteet jäävät kuitenkin irrallisiksi toisistaan, ja erityisesti muiden ohjelmakokonaisuuksien alla toteutetusta kehittämistoiminnasta. Alueellisten innovaatiojärjestelmien kehittämiseen tähtäävien tukitoimenpiteiden tulisi muodostaa kokonaisuus, jossa eri instrumenteilla on erilainen rooli, mutta samalla ne tukevat ja täydentävät toisiaan (kuvio 6.1).

Samanaikaisesti, kun pyritään kokonaisvaltaiseen lähestymistapaan julkisen sektorin toimien osalta innovaatiojärjestelmien kehittämisessä, tarvitaan eri instrumenttien osalta myös vahvempaa profilointia. ESR -toiminnan osalta tulee vakavasti pohtia, mikä toiminnan rooli ylipäätään tulisi olla innovaatiojär-

jestelmien kehittämisessä. Kysymyksenasettelu johdattaa väistämättä myös sosiaalisen ulottuvuuden pohdintaan alkuperäisten työllisyyden ja syrjäytymisen ehkäisemisen näkökulmasta. Toiminnan lähtökohdanna tulisi pitää työllisyyspolitiikan linjauksia. Se missä määrin innovaatiojärjestelmän kehittäminen liittyy tähän problematiikkaan, on sidoksissa lähinnä aikajänneproblematiikkaan. Pitkäjänteinen, tulevaisuutta tekevä ja ennalta ehkäisevä työllisyyspolitiikka niveltyy kiistattomasti innovaatiopolitiikkaan ja innovaatiojärjestelmien kehittämiseen.

Nykyisistä lähtökohdista ja tulevan ohjelmakauden alustavista linjauksista liikkeelle lähdettäessä, nykyisen kaltainen painotus alueellisen innovaatiopotentialin vahvistamisessa on varsin ymmärrettävä ja perusteltu - koulutus- ja tutkimusjärjestelmä, joka tuottaa huippuosaajia varustettuna innovaatioiden tuottamisen ja hyödyntämisen valmiuksilla, on kriittinen tekijä innovaatiojärjestelmän toiminnassa. Toisaalta, painopisteen siirtäminen kohti innovatiivisuuden järjestelmällistä ja laajamittaista hyödyntämistä voisi olla vieläkin oikeutetumpaa. Innovaatiojärjestelmien pullonkaulaksi on muodostunut niiden laajempi hyödyntäminen. Suomi on lukuisissa arvioissa rankattu mm. innovaatiopotentialin

Kuvio 6.1 ESR -hankkeet innovaatiojärjestelmäportaissa

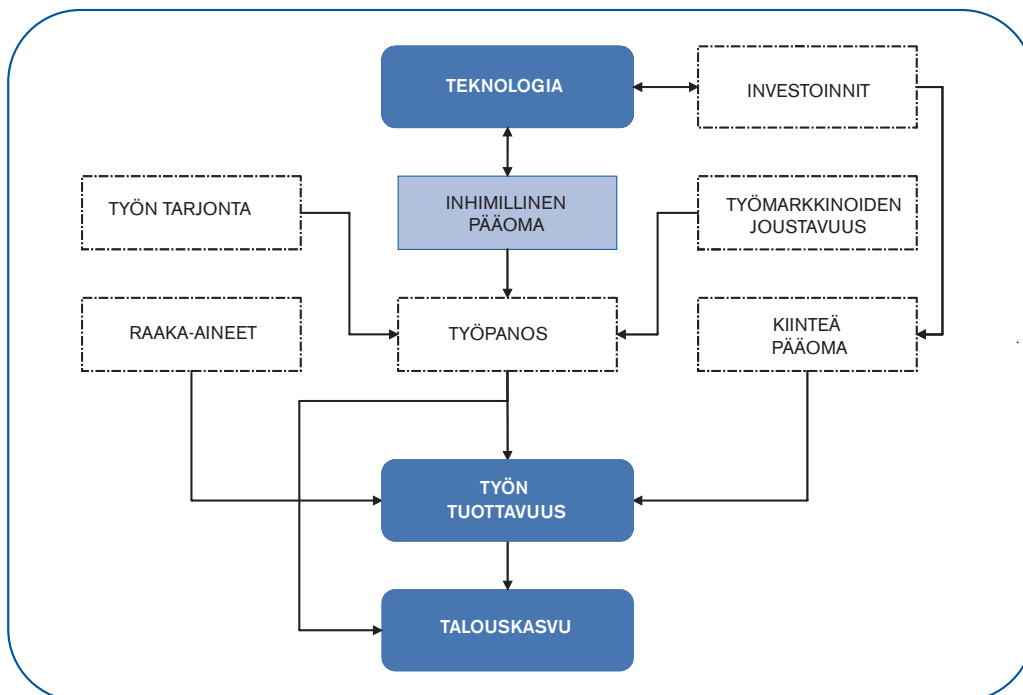
tiaalinen tuottamisen ja innovatiivisuuden suhteen johtavaksi maaksi Euroopassa (vrt. Brunila et al, 2004; Blanke & Lopez-Carlos, 2004). Kunniamaininnoista huolimatta tarpeeksi moni innovaatio ei johda kuitenkaan uusien yritysten syntymiseen, tuotteiden menestykselliseen kaupallistamiseen, yritys sektorin voimakkaaseen kasvuun ja työllisyyden merkittävään lisääntymiseen. Edellä mainittujen realisoituminen vaatii kärsivällistä ja laajamittaista pohjatyötä innovatiivisuuden laajamittaiseksi hyödyntämiseksi aluetalouksissa ja kansallisesti. Jos toiminta ohjautuu välittömien tulosten tavoitteluun koko varsinainen idea innovaatiojärjestelmien kokonaisvaltaisesta kehittämisestä kärsii.

Toimenpidesuositus:

- Jatkossa ESR -toiminnan innovaatioprosesseja tukevan roolin osalta tulisi varmistaa, että tuettu vaihe on osa esim. muulla julkisella rahoituksella tuettavaa katkeamatonta innovaatioketjua. Kohdentamisen osalta tulisi harkita painopisteen siirtämistä entistä enemmän kohti innovatiivisuuden laajemman hyödyntämisen

haastetta. Innovaatioprosessien tukemisen osalta tulisi huomioida niiden realisoitumisaika vääristymien ehkäisemiseksi resurssien kohdentamisessa.

Työn tuottavuus ESR -innovaatiotoiminnan kulmakivenä. Suomen ESR -toiminta integroituu saumattomasti rakennerahastojen tavoitteenasetteluun. Toiminnalla pyritään vaikuttamaan tuottavuuden ja työllisyyden sekä kansantuotteen kasvuun tukemalla samalla tasapainoista aluekehitystä. ESR:n alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen nivellyt instrumentit kohdistuvat erityisesti työn tuottavuuden lisäämiseen, osaamispääomaa ja teknologista osaamista kehittämällä. Työllisyyden kasvu realisoituu puolestaan työn tuottavuuden seurauksena kasvaneen yritysten kilpailukyvyyn ja tuotantokapasiteetin kautta (kuvio 6.2). Tämä perusajatus soveltuu sekä korkean teknologian että alhaisen tuottavuuden aloille. Edellä mainittu tulisi hyväksyä myös strategiatasolla entistä vahvemmin. Työllisyyden välitöntä parantamista ei tulisi asettaa välittömäksi tavoitteeksi läheskään kaikkien tukien osalta,

Kuvio 6.2 ESR -toiminnan integroituminen rakennerahastotoiminnan kokonaistavoitteisiin

vaan se tulisi mieltää vahvemmin pitkän aikavälin tulemana kasvaneesta työn tuottavuudesta.

Toimenpidesuositus:

- Suorien työllistämistoimien ja työpaikkojen luomiseen lisäksi tulisi entistä enemmän kiinnittää huomiota työntuottavuuden lisäämisen kautta saavutettaviin kokonaisuhyötyihin myös työllistämisen näkökulmasta.

Alueellisen innovaatiojärjestelmän toimijoiden roolin täsmentäminen ja profilointi. ESR -hanketoiminnan toteuttajat ovat osa monimutkaista alueellisten innovaatiojärjestelmien kokonaisuutta. Hanketoiminnan tehokkuuden eräs edellytys on, että alueellisten innovaatiojärjestelmien eri toimijoiden roolit ja vastuut olisivat mahdollisimman selkeät. Edellä mainittu on osaltaan lisäämässä luottamusta ja yhteistyöpotentiaalia toimijoiden välillä. Ehkäpä keskeisimmän haasteen innovaatiojärjestelmien toimijoiden roolijaossa muodostaa heterogeenisten välittäjäorganisaatioiden profiloituminen¹¹. Välittäjäorganisaatiot edustavat useita erilaisia organisaatiotyyppisiä julkishallinnosta yksityisen sektorin organisaatioihin ja yrityksiin. Niiden tehtävänä on edistää laaja-alaisesti innovaatioprosessin toimintaa tarjoamalla ja välittämällä erityisosaamista innovaatioprosessin kaikissa vaiheissa ideasta kehitysvaiheeseen ja edelleen markkinoille viemisessä. Yksinkertaistaen niiden rooli on korjata innovaatioympäristön toimivuudessa olevia puutteita. Julkisen innovaatiopolitiikan piiriin ne kuuluvat siksi, että suuri osa niiden liiketoimintatuloista perustuu suoraan tai epäsuoraan julkiseen projektirahoitukseen (Koskenlinna, 2004). Tällä hetkellä kuitenkin lukuisat välittäjäorganisaatiot pyrkivät toimimaan samoissa rooleissa, aiheuttaen jossain määrin tehotonta resurssien käyttöä päällekkäisten toimintojen ja epäterveen kilpailun kautta. Jatkossa tulisikin, myös ESR -hankkeiden toteutuksessa pyrkiä tukemaan eri toimijoiden profiloitumista niille ominaisimmille toiminta-alueille innovaatiojärjestelmien kehittämisessä.

Toimenpidesuositus:

- Yleisesti ja siten myös ESR -hanketoiminnan osalta alueellisten innovaatiojärjestelmien toimijoiden rooleja tulisi profiloida tehottomuuden ja yhteiskunnallista haittaa aiheuttavan kilpailun ehkäisemiseksi. Edellä mainittu korostuu erityisesti välittäjäorganisaatioiden osalta.

Julkisen toiminnan rajallisuus. Innovaatioiden kotipesiä rakennettaessa on vaivanarvoista palauttaa mieleen julkisen vaikuttamisen rajallisuus. Julkisen sektorin mahdollisuudet innovaatiojärjestelmien ja yritysten kilpailukyvyyn rakentamisessa ovat ainoastaan marginaaliset, välilliset ja aikaa vaativat. Julkinen sektorin erilaisten kehittämisinstrumenttien merkitys esim. arvonlisäykseen suhteutettuna on varsin rajallinen, ja huomioiden laajan aluepolitiikan instrumentitkin vain kohtuullinen. Olennaiseksi muodostuukin se miten tehokkaasti erilaisia tukiinstrumentteja kyetään käyttämään mm. alue-, toimiala- ja toimenpidevalintojen kautta. Kokonaisuudessaan julkinen sektori vaikuttaa innovaatiojärjestelmän toimintaan, varsinkin innovatiivisuuden hyödyntämisen osalta pääasiassa välillisesti. Julkinen sektori luo otollisen maaperän innovatiivisuuden hyödyntämiselle ja ravitsee "taimia", mutta loppu on täysin riippuvaista siitä kuinka elinkelpoisia toimenpiteiden kohteina olevat taimet (yritykset) ovat. Vaikka julkisen sektorin toimenpiteet onnistuttaisiin kohdistamaan mahdollisimman tehokkaasti ja osuvasti vaaditaan myös aikaa. Lopullisia tuloksia ei oikeastaan kyetä mittaamaan vuosien vaan vuosikymmenten kuluessa.

Toimenpidesuositus:

- Hanketoiminnan tavoitteita asetettaessa ja tulokellisuutta mitattaessa tulisi huomioida julkisen sektorin vaikutusmahdollisuuksien rajallisuus myös innovaatiojärjestelmien kehittämisen osalta. Terve realismi auttaa resurssien tehokkaampaan allokointiin ja pitkäjänteisten kehittämisprosessien tuottamiseen.

¹¹ On huomattava, että tässä yhteydessä välittäjäorganisaatioilla ei viitata ESR-kontekstin käsitteeseen, jossa sillä tarkoitetaan organisaatiota, joka toimii hankkeen toteuttajatahona ja kanavoi rahoitusta pienille toimijoille sateenvarjohankkeen kautta.

Kirjallisuus

- Alarinta, J. (1998). Maaseutu innovatiivisena ympäristönä - Verkostot paikallisen elinkeinopolitiikan toteuttajina. Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A:4. Seinäjoki.
- Blanke, J. & Lopez-Carlos, A. (2004). The Lisbon Review 2004 - An Assessment of Policies and Reforms in Europe. http://www.weforum.org/pdf/Gcr/LisbonReview/Lisbon_Review_2004.pdf.
- Brunila et. al (2004). Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004. Helsinki: Edita Oyj.
- Clark, A. (1985). Longman Dictionary of Geography: Human and Physical Terms Explained.
- Cooke, P. (1998). Introduction: Origins of the Concept teoksessa Braczyk, H., Cooke, P. & Heidenreich, M (ed.) Regional Innovation Systems, Lontoo: UCL press,
- Cooke, P., Roper, S. & Wylie, P. (2003). The Golden Thread of Innovation and Northern Ireland's Evolving Regional Innovation System. *Regional Studies* 37 (4):365-379.
- Coombs, R., Naranden, P. & Richards, A. (1996). A Literature-based Innovation Output Indicator. *Research Policy* 25:403-413.
- Davelaar, E.J. & Nijkamp, P. (1989). Spatial Dispersion of Technological Innovation: A Case Study for the Netherlands by Means of Partial Least Squares. *Journal of Regional Science* vol 29: 3.
- EC (1995). European Commission (1995). Green paper on innovation.
- EC (2000). Euroopan yhteisöjen komissio. Innovaatiot osaamiselle rakentuvassa taloudessa. Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille KOM (2000) 567 lopullinen. Bryssel.
- EC (2001). First Annual Report on the Implementation of Innovative Measures under European Social Fund Regulation during 2001. Presentend to the ESF Committee on 13 December 2001.
- EC (2003a). Euroopan yhteisöjen komissio: Innovaatiopolitiikka: unionin Lissabonin strategiaa koskevan lähestymistavan päivittäminen. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle KOM (2003) 112 lopullinen. Bryssel 11.3.2003.
- EC (2003b). Choosing to Grow: Knowledge, Innovations and Jobs in a Cohesive Society. Report to the Spring European Council, 21 March 2003 on Lisbon Strategy of Economic, Social and Environmental Renewal. COM (2003) 5 Final. Bryssel s 31.3.2003.

- EC (1999). Evaluating Socio-Economic Programmes, MEANS Collection vol. 1-6. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission (2003c). Extracts from Presidency Conclusions on the Lisbon Strategy by Theme. http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html.
- EC (2005a). Lisbon Action Plan Incorporating EU Lisbon Programme and Recommendations for Actions to Member States for Inclusion in their National Lisbon Programmes. SEC (2005) 192.
- EC (2005b). Communication to the Spring European Council - Working Together for Growth and Jobs, A New Start for the Lisbon Strategy. COM (2005) 24.
- EY (1999a). Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999 rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 26.6.1999.
- EY (1999b). Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1262/1999 Euroopan sosiaalirahastosta. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 26.6.1999.
- Heikkilä, T. (1998). Tilastollinen tutkimus. Helsinki.
- Järvinen, J., Koskinen, I., Korvenmaa, P., Salovaara, J., Hytönen, J. & Kotro, T. (2001). Industrial Design as a Culturally Reflexive Activity in Manufacturing. Sitra reports 15. Helsinki.
- Kimberley, J.R. (1981). Managerial Innovation. Teoksessa Nyström, P.C & Starbuck, W.H. (ed.). Handbook of Organisational Design vol I. Oxford: Oxford University Press.
- Koschatzky, K. & Sternberg, R. (2000). R&D Cooperation in Innovation Systems - Some Lesson from the European Regional Innovations Systems (ERIS). European Planning Studies vol 8: 4.
- Kolehmainen, S. (1997). Innovaatioiden diffuusio ammattikorkeakoulureformissa. Acta Universitas Tampereensis 543. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Koskenlinna, M. (2004). Välittäjäorganisaatiot Suomessa - rakenteelliset haasteet. http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/.
- Kuoppala, M., Virtanen, P., Anttiroiko, V.-M. & Pantzar, E. (2003). Haasteena sosiaalinen innovatiivisuus. ESR-viitekehyksen tietoyhteiskuntateeman loppuraportti. TM arvioinnit 1/03. Helsinki.

- Koschatzky, K. & Sternberg, R. (2000). R&D Cooperation in Innovation Systems - Some Lessons from the European Regional Innovation Survey (ERIS). *European Planning Studies*, Vol 8 No. 4.
- Lievonen, J. & Lemola, T. (2004). Alueellisen innovaatiopolitiikan haasteita. Sisäasiainministeriön julkaisu 16/2004. Helsinki: Suomen Printman Oy.
- Lorenzen, M. (2001). Localised Learning and Policy in Maskell, P. (ed) *Innovation and Learning for Competitiveness and Regional Growth*. Nordregio Report 2001:4. Stockholm.
- Lundvall, B-Å (ed). (1992). *National Systems of Innovations: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning*. London: Printer.
- Lundvall, B-Å & Borrás, S. (1997). *The Globalising Learning Economy: Implications for Innovation Policy*. Luxembourg: European Communities.
- Maskell, P., Eskelinen, H., Hannibalsson, I., Malberg, A & Vatne, E. (1998). *Competitiveness, Localized Learning and Regional Development*. London: Routledge.
- OECD (2001). *Cities and Regions in the New Learning Economy*. Paris: OECD.
- OPM (2004). *Koulutus ja tutkimus 2003-2008 kehittämissuunnitelma*. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6.
- Osborne, S. P. (1998). *Voluntary Organisations and Innovation in Public Services*. London: Routledge.
- Palmberg, C. (2000). *Sectoral Patterns of Innovation and Competence Requirements: A Closer Look at Low-Tech Industries*. Sitra Reports 8. Helsinki.
- Rogers, E. (1995). *Diffusion of Innovations*. 4th edition. New York: The Free Press.
- Ritsilä, J. & Haukka, J. (2003). *ESR-hankkeet oppivan alueen toimintamallissa, väliraportti I*. Opetusministeriön julkaisuja 2003:7. Helsinki: Multiprint.
- Ritsilä, J. & Haukka, J. (2005). *ESR-hankkeet alueellisen osaamisen kehittämisessä - Hanketoiminnan vaikutuksia Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa, väliraportti II*. Opetusministeriön julkaisuja 2005:3. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rogers, E. (1983). *Diffusion of Innovations*. 3rd edition. New York: The Free Press.
- Rogers, E. & Shoemaker, F. (1971) *Communication of Innovations. A Cross Cultural Approach*. New York: The Free Press.
- Ruuskanen, P. (2004). *Social Capital and Innovations in Small and Medium Sized Enterprises*. Paper presented at the DRUID summer conference 2004 on Industrial Dynamics, Innovation and Development, Elsinore, Denmark, June 14-16.
- Sahlsted, K. (1998). *Tutkimus ja teknologinen kehittäminen EU:n rakennepolitiikassa*. Suomen EU T&K-yhteystoimisto. Bryssel.
- Sitra (2002). *Innovaatiojärjestelmän uudistumishaasteet*. Kansallisen innovaatiojärjestelmän tutkimustuloksia ja johtopäätöksiä. Helsinki.
- Tanewski, G. A. & Sohal, A. (2003). *Strategic Orientation and Innovation Performance Between Family and Non-family Firms*. A paper presented at the 48th World Conference of the International Council of Small Business, June 2003, Belfast.
- TM (2001). *Euroopan sosiaalirahasto - Tiedon, työllisyyden, osaamisen, yrittäjyyden ja tasa-arvon eurooppalainen Suomi*.
- TM (2004). *Työhallinnon toiminta- ja taloussuunnitelma 2006-2009*. <http://www.mol.fi>.
- Walker, R. M., Jeanes, E. & Rowlands R. (2002). *Measuring Innovation - Applying The Literature-based Innovation Output Indicator to Public Services*. *Public Administration* vol. 80 No 1: 201-214.
- Valtion tiede- ja teknologianeuvosto (2002). *Osaaminen, innovaatiot ja kansainvälistyminen*. <http://www.vnk.fi/julkaisut>.
- Valtioneuvoston kanslia (2003). *Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003*. <http://www.vnk.fi/vn/liston/vnk.lsp>.

LIITE 1

Hankkeen päätyyppien luokitus (poissulkeva)

Hankkeen päätyyppi^(a)

1. Työttömien uran- ja elämänhallinnan parantamiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat työttömien aktivointiin, uran- ja elämänhallinnan kehittämiseen sekä niihin liittyvien toimintamallien kehittämiseen (esim. valmentava koulutus, työelämään tutustuminen, työpajatoiminnan kehittäminen ja toteuttaminen)
2. Työttömien ammatillisen osaamisen kehittämisen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat työttömien ammatillisen osaamisen kehittämiseen (esim. työttömien työvoimakoulutuksen kehittäminen ja toteutus)
3. Suorat työllistämistoimet avoimille työmarkkinoille	Hankkeet, joiden toimenpiteet painottuvat työttömien välittömään työllistämiseen avoimille työmarkkinoille (esim. tukityöllistäminen ja yrityskohtainen räätälöity täsmäkoulutus ja siihen kytkeytyvä työllistäminen)
4. Yritystoiminnan kehittämiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat yritystoiminnan kehittämiseen (esim. yritysten toimintaympäristön kehittäminen, uusien yritysten perustamisen tukeminen, konsultointi, koulutus tai neuvonta)
5. Oppilaitosten toiminnan kehittämiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat oppilaitosten toiminnan kehittämiseen tai koulutusrakenteen ja -tarjonnan monipuolistamiseen (esim. oppimateriaalien, menetelmien, koulutusohjelmien tai työtapojen kehittäminen)
6. Työssäoppimisen kehittämiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat työssäoppimisen kehittämiseen. Tähän luokkaan lasketaan työssäoppimisjärjestelmän kehittämiseen tähtäävät hankkeet, työpaikkaohjaajien koulutus, opettajien työelämäjaksot sekä näyttöjen kehittäminen
7. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseen (esim. tutkimusyksiköiden perustaminen, yksityisten tai julkisten tutkimusyksiköiden kehittäminen, tutkimusyhteistyön edistämisen sekä konkreettinen tutkimustoiminta)
8. Muun julkisen sektorin kehittämiseen tähtäävät toimet	Hankkeet, jotka painottuvat muiden luokkien ulkopuolisen julkisen sektorin kehittämiseen (esim. julkisen sektorin henkilöstön osaamisen kehittäminen, julkisten palveluiden kehittäminen)

^(a) Hankkeen päätyyppi perustuu hankevetäjien vastauksiin ja kuvastaa toiminnan pääpainopistettä. Päätyyppiin kuuluva pääasiallinen toiminta voi pitää sisällään myös muiden osa-alueiden toimintaa (esimerkiksi T&K -toiminnan edistämiseen kytkeytyvää yritystoiminnan kehittämistä tai työttömien työllistämiseen ja ammatillisen osaamisen kehittämiseen kytkeytyvää yritystoiminnan kehittämistä)

Liite 2 Hankkeissa tapahtuva innovaatiotoiminta maakunnittain ja hallinnonaloittain

Taulukko 1 ESR -hankkeiden innovaatiot hankkeissa maakunnittain ja hallinnonaloittain

	Hankkeiden		Ekspan- siiviset	Evolu- tiiviset	Kehittävät	Innovaatio indeksi
	lkm	Totaali				
Satakunta	(n=84)	5 %	2 %	16 %	36 %	105
Päijät-Häme	(n=64)	13 %	3 %	11 %	25 %	95
Keski-Suomi	(n=89)	9 %	0 %	6 %	40 %	100
KTM	(n=12)	8 %	0 %	8 %	0 %	31
OPM	(n=98)	17 %	0 %	8 %	48 %	122
TM	(n=94)	6 %	2 %	12 %	29 %	87
SM	(n=27)	11 %	7 %	19 %	22 %	107
STM	(n=6)	0 %	0 %	0 %	33 %	60
Kaikki	(N=237)	8 %	2 %	11 %	35 %	100

Taulukko 2 Innovaatioita tuottaneisiin hankkeisiin kohdennettu rahoitus maakunnittain ja hallinnonaloittain

	Hankkeiden		Ekspan- siiviset	Evolu- tiiviset	Kehittävät	Yhteensä
	rahoitus M€	Totaali				
Satakunta	31	2 %	0 %	15 %	50 %	67 %
Päijät-Häme	24	12 %	2 %	17 %	32 %	63 %
Keski-Suomi	32	6 %	0 %	3 %	39 %	48 %
KTM	3	5 %	0 %	6 %	0 %	11 %
OPM	26	11 %	0 %	8 %	51 %	70 %
TM	52	3 %	1 %	13 %	38 %	56 %
SM	4	10 %	3 %	24 %	35 %	72 %
STM	2	0 %	0 %	0 %	41 %	41 %
Kaikki	87	6 %	1 %	12 %	41 %	59 %

Taulukko 3 Vuorovaikutuksellinen oppiminen julkisen sektorin innovaatioissa maakunnittain ja hallinnonaloittain

	Hankkeiden lkm	Perustuu pääasiassa orga- nisaation sisäiseen oppimiseen ja kehittämistyöhön (%)	Perustuu eri organisaa- tioiden väliseen oppimi- seen ja kehittämistyöhön (%)
Satakunta	(n=49)	35	65
Päijät-Häme	(n=33)	24	76
Keski-Suomi	(n=49)	25	75
KTM	(n=2)	100	0
OPM	(n=66)	27	73
TM	(n=45)	31	69
SM	(n=16)	12	88
STM	(n=2)	50	50
Kaikki	(N=131)	28	72

Taulukko 4 Jatkuvuus maakunnittain ja hallinnonaloittain innovaatiohankkeissa

	lkm	Prosesseilla ei jatkuvuutta	Kehittämisorien- toitunut jatkuvuus	Hyödyntämisorien- toitunut jatkuvuus	Rekursiivinen jatkuvuus
Satakunta	(n=49)	4 %	18 %	6 %	71 %
Päijät-Häme	(n=33)	3 %	9 %	12 %	76 %
Keski-Suomi	(n=49)	4 %	10 %	18 %	67 %
KTM	(n=2)	0 %	0 %	50 %	50 %
OPM	(n=66)	2 %	11 %	9 %	79 %
TM	(n=45)	9 %	16 %	16 %	60 %
SM	(n=16)	0 %	19 %	6 %	75 %
STM	(n=2)	0 %	0 %	50 %	50 %
Kaikki	(N=131)	4 %	13 %	12 %	71 %

Liite 3 Innovaatiojärjestelmän tukemisen muuttujat maakunnittain ja hallinnonaloittain

Taulukko 1 Innovaatiopotentiaalin rakentaminen maakunnittain ja hallinnonaloittain (sykli 1)

	Ikm	Innovaatiopotentiaalin tukeminen Ikm% (ESR+Valtio €%)	Innovaatiopotentiaalin osa-alueet % (ei poissulkeva)			Yritysten innovaatiopotentiaali
			Korkea koulutus ja tutkimus	T&K-palvelut	T&K-verkostot	
Satakunta	(n=84)	24 (14)	11	8	1	6
Päijät-Häme	(n=64)	33 (32)	22	6	5	25
Keski-Suomi	(n=89)	26 (20)	19	6	7	16
Tilastollinen merkitsevyys ^(a)		Chi ² =1.591	Chi ² =4.047 (p=.451)	Chi ² =1.594 (p=.132)	N/A (p=.451)	Chi ² =11.386 (p=.003***)
KTM	(n=12)	25 (38)	17	8	8	25
OPM	(n=98)	33 (39)	27	6	8	19
TM	(n=94)	17 (10)	5	3	1	14
SM	(n=27)	48 (39)	26	22	0	0
STM	(n=6)	0 (0)	0	0	0	0
Kaikki	(N=237)	27 (21)	17	7	4	15

^(a)Tilastollisessa testauksessa on käytetty hankkeiden lukumääriä. Innovaatiopotentiaalin osa-alueiden kohdalla on testattu maakuntakohtaisia eroja innovaatiopotentiaalin rakentamiseen tähänneiden hankkeiden osalta (N=64). Näin ollen tulokset osoittavat painotuseroja innovaatiopotentiaalin kehittämiseen tähtäävien hankkeiden osalta. Hallinnonalojen osalta testauksia ei voida käyttää oletuksista johtuen.

Taulukko 2 Innovaatiivisuuden edistäminen maakunnittain ja hallinnonaloittain (sykli 2)

	Ikm	Innovaatiivisuuden edistäminen Ikm% (ESR+Valtio €%)	Innovaatiivisuuden osa-alueet % (ei poissulkeva)		
			Liiketoiminta osaaminen	Tuotteistaminen ja tuotekehitys	Innovaatioiden diffuusio
Satakunta	(n=84)	19 (33)	13	7	5
Päijät-Häme	(n=64)	28 (25)	9	14	14
Keski-Suomi	(n=89)	17 (12)	9	7	11
Tilastollinen merkitsevyys ^(a)		Chi ² =3.094 (p=.213)	Chi ² =5.854 (p=.054*)	Chi ² =0.613 (p=.736)	Chi ² =4.826 (p=.090*)
KTM	(n=12)	58 (75)	50	8	17
OPM	(n=98)	17 (16)	3	7	10
TM	(n=94)	22 (24)	14	12	9
SM	(n=27)	11 (11)	7	4	7
STM	(n=6)	17 (11)	17	17	17
Kaikki	(N=237)	21 (22)	11	9	10

^(a)Tilastollisessa testauksessa on käytetty hankkeiden lukumääriä. Innovaatiivisuuden osa-alueiden kohdalla on tarkasteltu maakuntakohtaisia eroja innovaatiivisuuden edistämiseen tähänneiden hankkeiden osalta (N=49). Näin ollen testaus osoittaa mahdolliset erot innovaatiivisuuden edistämiseen tähtäävien hankkeiden osalta. Hallinnonalojen osalta testausta ei voida käyttää oletuksista johtuen.

Taulukko 3 Alueellisen realisoitumisen edistäminen maakunnittain ja hallinnonaloittain (sykli 3)

	Ikm	Alueellinen realisoitumisen edistäminen Ikm% (ESR+Valtio €%)	Realisoitumisen tukemisen osa-alueet % (ei poissulkeva)			
			Laaja toimi- alakehit- täminen	Vertikaa- liset verkostot	Horison- taaliset verkostot	Kasvu- yritykset
Satakunta	(n=84)	5 (4)	0	4	0	1
Päijät-Häme	(n=64)	9 (9)	2	6	6	3
Keski-Suomi	(n=89)	10 (8)	1	7	5	2
Tilastollinen merkitsevyys ^(a)		Chi ² =1.897 (p=.387)	N/A	N/A	N/A	N/A
KTM	(n=12)	33 (44)	0	25	17	0
OPM	(n=98)	6 (7)	1	6	5	1
TM	(n=94)	9 (6)	1	4	0	3
SM	(n=27)	0 (0)	0	0	0	0
STM	(n=6)	17 (11)	0	0	17	17
Kaikki	(N=237)	8 (7)	1	6	3	2

^(a)Tilastollisessa testauksessa on käytetty hankkeiden lukumääriä. Innovaatiopotentialin osa-alueiden kohdalla on testattu maakuntakohtaisia eroja innovaatiopotentialin rakentamiseen tähänneiden hankkeiden osalta (N=19). Näin ollen tulokset osoittavat painotuseroja innovaatiopotentialin kehittämiseen tähtäävien hankkeiden osalta. Hallinnonalojen osalta testauksia ei voida käyttää oletuksista johtuen.

Kuvailulehti

Julkaisija

Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä

. .2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji	
Jari Ritsilä ja Jukka Haukka		Opetusministeriön julkaisuja	
		Toimeksiantaja	
		Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamisppvm	Dnro
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)			
Innovaatiotoiminta Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan ESR.-hankkeissa - ALUEOSAAJA -hankkeen III väliraportti (Innovativ verksamhet i ESF-projekt i Mellersta Finland, Päijänne-Tavastland och Satakunta - tredje mellanrapporten om projektet ALUEOSAAJA)			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Euroopan sosiaalirahasto (ESR) toteuttaa osaltaan Lissabonin (2000) strategiaa EU:n tasolla. Strategian mukaisesti jäsenvaltioiden tavoitteena on olla tietoyhteiskuntakehityksen kärjessä vuosikymmenen loppuun mennessä. Erityisesti innovaatiotoiminnan edistäminen on nähty avaintekijäksi tavoitteiden saavuttamisessa. Suomen ESR -viitekehityksessä ja sitä soveltavissa ohjelma-asiakirjoissa toiminnalle on asetettu suuria odotuksia sekä hankkeissa kehitettävien innovatiivisten toimintatapojen että innovaatiojärjestelmän edistämisen osalta. ESR -toimintaan kohdistu-neet tarkastelut ovat kuitenkin melko heikosti kyenneet tuomaan esille sen, missä määrin hanketoiminta on täyttänyt nämä odotukset.</p> <p>Alueellisen osaamisen kehittäminen ja rakennerahastohankkeet -hankkeen (ALUEOSAAJA) käsillä oleva 3 väliraportti pureutuu Lissabonin strategian ytimeen. Väliraportti pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: (1) millaisia innovaatioita ESR -hankkeissa syntyy, mistä ne ovat lähtöisin sekä kuinka niiden diffuusio ja jatkuvuus on turvattu? (2) miten ESR -hanketoiminta niveltyy alueellisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja mikä rooli toteutetuilla interventioilla on siinä? (3) Kuinka ESR -hanketoiminnan innovaatiotuotantoa ja roolia innovaatiojärjestelmässä voitaisiin edelleen vahvistaa?</p> <p>Arvioinnin tulokset voidaan jakaa kahden erillisen teeman alle. Ensimmäiseksi, hankkeissa tuotettujen innovaatioiden näkökulmasta, toiminnassa painottuu vahvasti julkisen sektorin palvelutuotannon kehittäminen. Innovaatioiden tuottajia ovat lähinnä julkisen sektorin organisaatiot koulutuksen ja työllistämisen saralla, ja hankkeissa on tähdätty ESR -asetuksen mukaiseen toiminnan tehostamiseen ensisijaisesti kehitettävien (inkrementaalit) innovaatioiden kautta. Innovaatiotoimintaa on ohjannut sekä organisaatioiden sisältä että ulkopuolelta havaitut kehittämiskohteet. Innovaatiota on kehitetty lähinnä toteuttajaorganisaatioiden sisällä. Hankkeiden tuottamat innovaatiot ovat pääsääntöisesti perustuneet organisaatioiden sisäiseen ja väliseen oppimiseen sekä kehittämistyöhön. Valtaosassa tarkastelluista hankkeista tavoitteena on edelleen kehittää ja levittää tuotettuja innovaatioita. Toisaalta, hyödynnettäviä levittämiskanavia ei hankkeissa ole useinkaan pohdittu riittävästi.</p> <p>Toiseksi, ESR -hankkeet sidostuvat vahvasti alueellisten innovaatiojärjestelmien kehittämiseen. Hanketoiminnalla on oma vahva roolinsa innovaatiojärjestelmien kehittämisessä myös muiden kuin varsinaisten T&K -hankkeiden kautta. Kokonaisuudessaan innovaatiojärjestelmän kehittäminen on vahvasti painottunut ESR -hankkeissa alueiden innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden tukemiseen. Sitä vastoin laajempi alueellisen innovatiivisuuden hyödyntämisen ja realisoitumisen tukeminen painottuu selkeästi vähemmän. Innovaatioprosessien katkeamattomuuden turvaaminen on keskeinen tekijä innovaatiopotentialin ja innovatiivisuuden realisoitumisen onnistumisessa, mutta valtaosassa hankkeista on kuitenkin keskitytty ainoastaan tietyn osa-alueen prosessien tukemiseen. Innovaatiojärjestelmien kehittäminen on ollut odotetusti keskusalueorientoitunutta ja toiminnassa ei ole pääsääntöisesti pyritty keskus- ja reuna-alueiden yhteistyön edistämiseen.</p>			
Avainsanat (asiasanat)			
rakennerahastotoiminta, Euroopan sosiaalirahasto, arviointitutkimus, innovaatiot, osaamisen kehittäminen			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero		ISSN	ISBN
Opetusministeriön julkaisuja 2005:34		1458-8110	952-485-030-3 (nid.) 952-485-031-1 (PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli	Hinta	Luottamuksellisuus
60	suomi	-	julkinen
Jakaja		Kustantaja	
Yliopistopaino		Opetusministeriö	

Presentationssplad

Utgivare

Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum

. 2005

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Jari Ritsilä och Jukka Haukka	Typ av publikation Undervisningsministeriets publikationer	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättandet av organet	Dnr
Publikation (även den finska titeln) Innovativ verksamhet i ESF-projekt i Mellersta Finland, Päijänne-Tavastland och Satakunta - tredje mellanrapporten om projektet ALUEOSAAJA (Innovaatiotoiminta Keski-Suomen, Päijät-Hämeen ja Satakunnan ESR-hankkeissa - ALUEOSAAJA -hankkeen III väliraportti)		
Publikationens delar		
Sammandrag Europeiska socialfonden (ESF) genomför Lissabonstrategin (2000) på EU-nivå. Enligt strategin skall medlemsstaterna ha som ambition att stå i spetsen för informationssamhällsutvecklingen före slutet av årtiondet. I synnerhet åtgärder för att främja innovativ verksamhet har ansetts utgöra en nyckelfaktor vid måluppfyllelsen. I Finlands ESF-referensram och i de programdokument som tillämpar den har det ställts stora förhoppningar på verksamheten både när det gäller de innovativa arbetssätt som utvecklas i projekten och åtgärder för att främja innovationssystemet. De granskningar som riktat sig till ESF-verksamheten har dock rätt dåligt kunnat föra fram i vilken mån projektverksamheten har uppfyllt dessa förväntningar. Föreliggande tredje mellanrapport om projektet för utveckling av regional kompetens och strukturffondsprojekten (ALUEOSAAJA) går till kärnan i Lissabonstrategin. Mellanrapporten försöker svara på följande frågor: (1) vilka slags innovationer uppstår i ESF-projekten, var har de sitt ursprung samt hur har deras diffusion och kontinuitet säkrats? (2) hur inordnar sig ESF-projekten i utvecklingen av det regionala innovationssystemet och vilken roll spelar de genomförda interventionerna där? (3) hur kan innovationsproduktionen i ESF-projekten och dess roll i innovationssystemet ytterligare förstärkas? Resultaten av utvärderingen kan delas upp under två olika teman. För det första, med utgångspunkt i de innovationer som producerats i projekten, framträder i verksamheten klart en utveckling av serviceproduktionen inom den offentliga sektorn. Innovationer produceras främst i offentliga organisationer inom utbildning och sysselsättning och i projekten har man siktat på att effektivera den verksamhet som anges i ESF-förordningen främst via utvecklande (inkrementella) innovationer. Den innovativa verksamheten har styrts av utvecklingsobjekt som observerats både inom och utom organisationerna. Innovationerna har utvecklats främst inom de organisationer som förverkligar dem. De innovationer som projekten utmynnat i har i regel baserat sig på lärande inom och mellan organisationerna samt utvecklingsarbete. I merparten av de granskade projekten är målet att vidareutveckla och sprida framtagna innovationer. Å andra sidan har man i projekten ofta inte i tillräcklig grad funderat över möjliga distributionskanaler. För det andra är ESF-projekten nära kopplade till utvecklingen av de regionala innovationssystemen. Projektverksamheten spelar en viktig roll vid utvecklingen av innovationssystemen också via andra projekt än de egentliga FoU-projekten. Som helhet har utvecklingen av innovationssystemet i ESF-projekten kraftigt handlat om att stödja regionernas innovationspotential och innovationskraft. Ett mer omfattande stöd för att utnyttja och realisera den regionala innovationskraften är däremot betydligt mindre framträdande. Tryggheten av obrutna innovationsprocesser utgör en central faktor för ett lyckat resultat vid realiserandet av innovationspotentialen och innovationskraften, men i största delen av projekten har man dock koncentrerat sig på att stödja endast ett visst delområde av processerna. Utvecklingen av innovationssystemet har som väntat riktat sig till centrala områden och verksamheten har i regel inte strävat efter att främja samarbetet mellan centrala och regionala områden.		
Nyckelord strukturffondsverksamhet, Europeiska socialfonden, utvärderingsundersökning, innovationer, kompetensutveckling		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets publikationer 2005:34		ISSN 1458-8110
		ISBN 952-485-030-3 (htf.) 952-485-031-1 (PDF)
Sidoantal 60	Språk finska	Pris
		Sekretessgrad offentlig
Jakaja Universitetstrycket		Förlad Undervisningsministeriet

Description

Publisher

Ministry of Education

Date of publication

. .2005

Authors (if a committee, name, chair, secretary) Jari Ritsilä and Jukka Haukka		Type av publication Publications of the Ministry of Education, Finland	
		Contracted by Ministry of Education	
		Committee appointed on	Dno
Name of publication Innovation Activity in the ESF projects of Central Finland, Päijät-Häme, and Satakunta - Third intermediate report of the ALUEOSAAJA project			
Parts			
Abstract <p>The European Social Fund (ESF) contributes to the implementation of the Lisbon strategy (2000) on the EU level. In accordance with the strategy, the objective of the member states is to be at the top of the development of the knowledge-based society by the end of the decade. The promotion of innovation activity, in particular, is seen as a cornerstone in the attainment of the objectives. In the Finnish ESF frame of reference and the programming documents applying it, great expectations have been placed on the activities as regards both the innovative methods developed in the projects and the promotion of the innovation system. However, the reviews of ESF activities have not been able to provide a good account of to what extent project activities have fulfilled these expectations.</p> <p>The current, third intermediate report of the project for the development of regional know-how and structural fund projects (ALUEOSAAJA) adheres to the essence of the Lisbon strategy. The intermediate report aims to answer the following questions: (1) <i>What kind of innovations arise in ESF projects, where do they come from, and how are their diffusion and continuity secured?</i> (2) <i>How are ESF projects connected to the development of the regional innovation system, and what role do the implemented interventions have in them?</i> (3) <i>How can the production of innovation in ESF projects and the role of ESF projects in the innovation system be further strengthened?</i></p> <p>The results of the evaluation can be grouped under two separate themes. First, from the perspective of the innovations produced in the projects, the activity is strongly focused on the development of the production of services in the public sector. The producers of innovations are mostly public sector organisations in the fields of education and employment, and the projects have been aimed at strengthening operations according to the ESF Decree, primarily through incremental (developing) innovations. Innovation activity has been led by targets for development observed both inside and outside the organisations. Innovation has been developed mainly within the implementing organisations. The innovations produced in the projects have mainly been based on learning within and between organisations and development work. In the majority of the projects examined, the aim is still to develop and distribute the innovations produced. On the other hand, the distribution channels to be used have rarely been discussed sufficiently in the projects.</p> <p>Second, ESF projects are strongly bonded with the development of regional innovation systems. Project activity has its own strong role in the development of innovation systems, also through other than actual R&D projects. As a whole the development of the innovation system in the ESF projects is strongly focused on the support of the innovation potential and innovativeness of the regions. On the other hand, wider support of the utilisation and realisation of regional innovativeness is emphasised to a much smaller extent. Securing the continuity of innovation processes is an essential factor in the success of the innovation potential and the realisation of innovativeness, but the majority of the projects have focused on supporting only the processes in a certain sector. The development of innovation systems has expectedly been oriented towards the central areas, and as a principal rule the activity has not been aimed at the promotion of cooperation between the central and marginal areas.</p>			
Key words structural funds, European Social Fund, evaluation research, innovations, development of know-how			
Name and number of series Publications of the Ministry of Education, Finland 2005:34		ISSN 1458-8110	ISBN 952-485-030-3 (pbk.) 952-485-031-1 (hbk.)
Number of pages 60	Language Finnish	Price	Degree of Confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2005 ilmestyneet

- 1 Kohti tutkimuslähtöisen yrityksen määritelmää
- 2 Opetusministeriön tulossuunnitelma 2005
- 3 ESR-hankkeet alueellisen osaamisen kehittämisessä – vaikutukset Satakunnan, Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen maakunnissa. Väkiraportti II
- 4 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2006–2009
- 5 Suomalais-venäläisen kulttuurifoorumin arviointi
- 6 Esteetön opiskelu yliopistoissa
- 7 Perustietoja ammattikorkeakoulusta
- 8 Audiovisuaalisen politiikan linjat
- 9* Staying Power to Finnish Cultural Exports – The Cultural Exportation Project of the Ministry of Education, the Ministry for Foreign Affairs and the Ministry of Trade and Industry
- 10 Opetusministeriön toimintakertomus 2004
- 11 Audiovisuaalisen alan verkko- ja virtuaalipalveluiden kartoitus 2004–2005
- 12 Yliopistot 2004
- 13 Universities 2004
- 14 Universiteten 2004
- 15 Koulutus ja kulttuuri 2004, Opetusministeriön vuosikatsaus
- 16 Tutkimus väestön liikuntakyvyn, liikuntahalun ja liikuntataitojen edistäjänä. Liikuntatutkimuksen suunta vuoteen 2010
- 17 Utbildning och kultur 2004, Undervisningsministeriets årsöversikt
- 18 Education and Culture 2004, Ministry of Education Annual Report
- 19 Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu; Oppilaskunnan ohjaavan opettajan opas
- 20 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2003
- 21 Tohtorit, tiedepolitiikka ja työmarkkinat; Tutkijankoulutus Suomessa 1950-luvulta tutkijakoulujen aikaan
- 22 Koe-eläintoiminnan yhteistyöryhmä (KYTÖ); Toimintakertomus 2001–2004
- 23 Ammattikorkeakoulut 2004; Taulukoita AMKOTA-tietokannasta Yrkeshögskolorna 2004; Tabeller ur AMKOTA-databasen
- 24 Liikuntatoimi tilastojen valossa. Perustilastot vuodelta 2003
- 25 Noste-ohjelma vuonna 2004; Vuosiraportti 2004
- 26 Yliopistotilastot; Taulukoita KOTA-tietokannasta
- 27 Universitetsstatistik 2004; Tabeller ur KOTA-databasen 2004
- 28 Aikuiskoulutuksen alueelliset toimenpideohjelmat
- 29 Taiteen ja kulttuurin Venäjä-ohjelma
- 30 Selvitys tietoteollisuuden lisätoimenpideohjelman toteutumisesta ja tuloksista yliopistoissa
- 32* Opetusministeriön tuottavuusohjelma 2006-2010

* Ei painettu, vain verkossa

Julkaisut sähköisenä osoitteessa www.minedu.fi/julkaisut

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Julkaisumyynti / Bokförsäljning:

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin yliopisto

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-485-030-3 (nid.)

ISBN 952-485-031-1 (PDF)

ISSN 1458-8110

